

สารนิพนธ์

เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย

นางสาวคัทริน จันทระเกษม

รหัสนักศึกษา 05580582

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อสารนิพนธ์	การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ผู้เขียน	นางสาวศัทริน จันทร์เกษม
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์ ดร.ยงยุทธ วิถีไตรรงค์
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศึกษาวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน และศึกษาการเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวิธีการศึกษาคือ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยค้นคว้าจากหอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ ค้นคว้าในเว็บไซต์ และออกภาคสนามลงพื้นที่ที่บ้านสันติชลและบ้านรักไทย

ผลการศึกษาพบว่า ชาวจีนยูนนานอพยพหนีเหตุการณ์สงครามกลางเมืองจีนเข้ามาอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกระจายตัวเป็นหมู่บ้าน 3 แห่ง คือ บ้านรุ่งอรุณ บ้านรักไทย และบ้านสันติชล เลือกพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำและที่ดินที่เหมาะสมในการทำเกษตร ในด้านวิถีชีวิตคือทำอาชีพการเกษตร ไร่จ้าง แต่ละครอบครัวมีพื้นที่ทำกิน ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ในปัจจุบันปลูกชาเป็นหลัก แต่ก่อนที่จะกลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เคยเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด แต่ก็ได้มีการปราบปรามจนหมด ด้วยศักยภาพทางทัศนียภาพและวัฒนธรรมจีนที่มีอยู่ จึงเป็นส่วนทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางเชิงวัฒนธรรม เช่น อาหารยูนนาน การสร้างบ้านดิน ส่วนอีกปัจจัยคือสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนและชี้ให้เห็นความสำคัญของปัญหา

คำสำคัญ : จีนยูนนาน, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การตั้งถิ่นฐาน

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นส่วนหนึ่งของ
รายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์

ดร.ยงยุทธ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุง
แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้า
ขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว ขอขอบคุณตัวเอง ขอขอบคุณศิลปิน
DAY6 และ iKON ที่เป็นแรงบันดาลใจและแรงผลักดันในการทำงาน รวมถึงเพื่อนๆ ที่คอยให้ความ
ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วง
ไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาด
ประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

นางสาวศัทริน จันทระเกษม

คำนำ

สารนิพนธ์การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา
450 109 การศึกษาเอกเทศ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2561

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์
ดร.ยงยุทธ วิถีไตรรงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจน
การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่อย่างดี

นางสาวคัทริน จันทระเกษม

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
คำนำ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน.....	4
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวยุন্নาน	10
2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	15
2.4 ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	17
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	24
3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล	24
3.2 พื้นที่ทำการศึกษา.....	24
3.3 วิธีการดำเนินงาน.....	24
3.4 เครื่องมือที่ใช้ศึกษา.....	25
3.5 ระยะเวลาดำเนินงาน.....	25
3.6 กรอบแนวคิดการศึกษาและการวิเคราะห์	26
บทที่ 4.....	27

4.1 การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	27
4.2 วิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน	36
4.3 การเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน	44
บทที่ 5	59
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	61
5.2 การอภิปรายผล	64
5.3 ข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	65
ประวัติผู้วิจัย	70
แบบโอนลิขสิทธิ์สารนิพนธ์	71

สารบัญภาพ

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการศึกษาและการวิเคราะห์.....	26
ภาพที่ 4.1 มณฑลยูนนาน.....	27
ภาพที่ 4.2 กลุ่มชาติพันธุ์ในมณฑลยูนนาน.....	28
ภาพที่ 4.3 วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2492 ประชาชนกว่าสามหมื่นคนมาร่วมอวยพรกับการสถาปนา ประเทศจีน	29
ภาพที่ 4.4 กลุ่มทหารโกกั้ง.....	31
ภาพที่ 4.5 สงครามเขาค้อ.....	32
ภาพที่ 4.6 การรณรงค์ของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน.....	37
ภาพที่ 4.7 สถานีอนามัยบ้านรักไทย.....	41
ภาพที่ 4.8 โลงไม้สัก.....	48
ภาพที่ 4.9 ชั้นส่วนกระดุกมนุษย์.....	48
ภาพที่ 4.10 วัตถุโบราณในถ้ำกะลา.....	49
ภาพที่ 4.11 ม้าในหมู่บ้านสันติชล	55
ภาพที่ 4.12 โฉมช้าง.....	56
ภาพที่ 4.13 กำลังเมืองเงินจำลอง ด้านในเป็นร้านขายของ.....	56

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

“การตั้งถิ่นฐาน” เป็นการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงประสานเกื้อกูล มีบทบาทสำคัญต่อมนุษย์ ในฐานะที่เป็นจุดกำเนิด ระบบสังคม การปกครอง และวัฒนธรรม (เต็มศิริ จงพูนผล อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2016)

ปัจจัยที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐาน แบ่งได้เป็น ปัจจัยทางกายภาพ ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ได้แก่ สภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศ และน้ำ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ เป็นจุดกำเนิดให้เกิดปัจจัยอื่น ๆ ตามมา คือปัจจัยทางวัฒนธรรมและปัจจัยทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่การเกิดสัมพันธ์ของมนุษย์ในพื้นที่และระหว่างพื้นที่อื่น

ในทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ทางตอนใต้ในเขตมณฑลยูนนานของประเทศจีน มีอาณาเขตติดกับเมืองรัฐฉาน ประเทศเมียนมา ซึ่งวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานจึงเผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทยตอนบนที่มีอาณาเขตติดกับเมืองรัฐฉาน ประเทศเมียนมา และเด่นชัดขึ้นเมื่อชาวจีนผู้อพยพจากสงครามกลางเมืองระหว่างกองทัพปลดแอกประชาชนคอมมิวนิสต์และกองทัพของรัฐบาลจีนคณะชาติก็กมินตั้งอพยพเข้าสู่ประเทศเมียนมาและลงมาสู่ประเทศไทยตอนบน ชาวจีนส่วนหนึ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานบริเวณดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อีกส่วนหนึ่งอพยพเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลักษณะภูมิประเทศจีนยูนนานเป็นภูเขาสูงในทางตะวันตกคล้ายกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานแล้ว มีการสร้างบ้านในลักษณะวิถีชีวิตของชาวจีนไทใหญ่ ประเพณีชาวไทใหญ่ ภายหลังมีการตั้งเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงและวัฒนธรรมที่โดดเด่น เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน คือ บ้านรักไทยและหมู่บ้านสันติชล

ในเวลาไม่เกิน 30 ปี การพัฒนาอุตสาหกรรมและการคมนาคมสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวเข้าไปชุมชน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนในชุมชนทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ จึงต้องมีนโยบายการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น กรณีศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานที่อพยพมาในแม่ฮ่องสอน เกิดเป็นวิถีชีวิตชาวจีนผสมผสานกับวิถีชีวิตของชาวไทย รวมไปถึงการกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวในจำนวนที่พอดีและการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาการเกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีนยูนนาน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ทราบถึงสาเหตุการตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 1.3.2 ทำให้ทราบแนวทางการเกิดเป็นการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านชาวจีนยูนนานในแม่ฮ่องสอนและการจัดการการท่องเที่ยว
- 1.3.3 เกิดการวิเคราะห์ความรู้ด้านสารสนเทศ การค้นหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่และกระบวนการดำเนินงานวิจัย
- 1.3.4 พัฒนาความรู้ทางด้านภาษาจากการค้นหาข้อมูลภาษาต่างประเทศ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยในการตั้งถิ่นฐาน (สภาพแวดล้อม พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ) และตัวแปรตาม ได้แก่ ผลจากการตั้งถิ่นฐาน (วิถีชีวิต วัฒนธรรม แนวทางการเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและการจัดการการท่องเที่ยว)
- 1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และบ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2561 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2562
- 1.4.5 ขอบเขตด้านประชากร จำนวนประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจำนวนชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การตั้งถิ่นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิง ประสานเกื้อกูล มีบทบาทสำคัญต่อมนุษย์ ในฐานะที่เป็นจุดกำเนิด ระบบสังคม การปกครอง และ วัฒนธรรม (เต็มศิริ จงพูนผล อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2016)

ชาวจีนยูนนาน คือ ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน ที่ตั้งอยู่บริเวณทางใต้ของประเทศ จีน ประกอบไปด้วยชนชาติที่เป็นชนกลุ่มน้อย 26 ชนชาติ และเป็นมณฑลที่มีชนกลุ่มน้อยกระจาย ตัวอยู่ตามจังหวัดมากที่สุดในประเทศจีน

จีนฮ่อ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองตนเอง หนิงเซียะฮุย ในประเทศจีน เรียกว่าชาวฮุย นับถือศาสนาอิสลาม เมื่อเดินทางมาค้าขายในดินแดนจีนทางใต้ หรือเมืองต่าง ๆ ที่มี อาณาเขตใกล้เคียงกับมณฑลยูนนาน เช่น เมืองรัฐฉาน ล้านนา เป็นต้น ดังนั้น จึงเรียกชาวจีนที่อาศัยอยู่ ทางตอนเหนือของประเทศไทยว่าจีนฮ่อ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของ ตนเองไว้และนำมาเป็นจุดขาย ดึงดูดนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษา เรียนรู้ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต มีการเปิดร้านอาหารหรือการขายของที่ระลึก

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้เป็นกรอบความคิดที่ใช้วิจัย ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวยุโรป และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน

2.1.1 ปัจจัยในการตั้งถิ่นฐาน

นำพวัลย์ กิจรักษ์สกุล (2528) เขียนหนังสือเรื่อง “ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน” กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ได้แก่

ก.อิทธิพลด้านสภาพธรรมชาติ ซึ่งเป็นหนึ่งในอิทธิพลที่เป็นการตัดสินใจเลือกที่สำคัญ โดยจะตัดสินใจจากปัจจัย ดังนี้

- 1) แหล่งน้ำ น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างแรกในการตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากเป็นปัจจัยทั้งหมดของการอุปโภคและการบริโภคขั้นพื้นฐาน ดังนั้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยังคงตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ แม้ว่าอยู่ในบริเวณที่มีความแห้งแล้งมาก ก็มีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มอยู่รอบ ๆ หรือใกล้แหล่งน้ำ
- 2) ดิน ปัจจัยรองจากแหล่งน้ำ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพาะปลูก ผู้คนจึงแสวงหาพื้นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร
- 3) สภาพภูมิประเทศ ได้แก่ บริเวณราบลุ่มแม่น้ำ มักมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น เพราะอำนวยความสะดวกหลายอย่าง ทั้งการประกอบอาชีพและการคมนาคมขนส่ง ในส่วนที่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ก็มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น เพราะปัจจัยที่ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานคือการคมนาคมที่สะดวก เป็นเมืองท่าขนส่งสินค้าและอากาศชายฝั่งทะเลเหมาะแก่การอยู่อาศัย แต่บริเวณที่ราบภายในทิวเขาส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานน้อย เพราะอาจมีอุปสรรคด้านอากาศ จึงอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มขนาดเล็ก
- 4) ภูมิอากาศ ภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ประมาณ 10 องศาเซลเซียส ถึง 30 องศาเซลเซียส และอยู่ได้ไม่เกิน 40 องศาเซลเซียส บริเวณที่มีอากาศเย็นไปถึงอากาศหนาวจะอยู่เขตละติจูดสูง ประชากรตั้งถิ่นฐานไม่มาก ส่วนบริเวณอากาศร้อนชื้นจะมี

ปริมาณน้ำฝนสูงและอุณหภูมิสูง มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น และในส่วบริเวณอากาศร้อน ปริมาณน้ำฝนน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทราย แหล่งน้ำน้อย จึงมีการตั้งถิ่นฐานไม่มากนัก

5) แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เป็นหนึ่งปัจจัยที่ดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐาน เช่น ทรัพยากรแร่ เชื้อเพลิง ส่วนใหญ่จะเป็นการตั้งถิ่นฐานเพื่อการลงทุนในเศรษฐกิจ

6) ละติจูด บริเวณซีกโลกประชากรน้อยกว่าซีกโลกเหนือ โดยประชากรซีกโลกใต้ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรโลก ส่วนประชากรซีกโลกเหนือมีถึงร้อยละ 90 ของประชากรโลก เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบอบอุ่น

7) ระดับความสูง ประชากรส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานบริเวณที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน 200 – 500 เมตรเนื่องจากหากมีความสูงจากระดับน้ำทะเลมาก อุณหภูมิยิ่งลดต่ำลง มีผลต่อระบบหายใจและการใช้ชีวิตของมนุษย์ ส่วนใหญ่บริเวณที่สูงในเขตละติจูดต่ำมักจะมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น เนื่องจากบริเวณที่ราบอากาศร้อน แต่บริเวณที่สูงอากาศเย็นสบาย

8) บริเวณที่กำบัง เพื่อป้องกันภัยจากธรรมชาติ โดยแหล่งที่กำบังคือ ภูเขา กำบังการปะทะของลมหนาว หุบเขา อ่าว และแนวไม้

ข.อิทธิพลด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1) การเกษตร กิจกรรมทางเกษตรขึ้นอยู่กับลักษณะการตั้งถิ่นฐาน เช่น การเพาะปลูก ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ หากมีพื้นที่มาก อาจตั้งถิ่นฐานกระจายตัวมาก เช่น การทำไร่ หากเป็นการทำสวนอาจมีการกระจายในพื้นที่ของตนเองแต่ไม่มากนัก หรือการเลี้ยงสัตว์ จำเป็นต้องตั้งถิ่นฐานในพื้นที่กว้าง

2) การอุตสาหกรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น เพราะต้องการแรงงานจำนวนมาก และโรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณเมืองเพื่อลดต้นทุนการผลิต หรือโรงงานอุตสาหกรรมก็จะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีวัตถุดิบ มีแรงงานอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

3) การค้า พื้นที่ที่มีการค้าขายส่วนมากเป็นบริเวณเขตที่เป็นเมืองหรือเริ่มจะเป็นเมือง เนื่องจากจำนวนประชากรต้องสัมพันธ์กับสินค้าและต้นทุน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดเศรษฐกิจอื่นในบริเวณนั้น มีธุรกิจร้านค้าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีกิจกรรมท่องเที่ยว

4) การคมนาคมขนส่ง เมื่อมีการคมนาคมที่สะดวก จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐานมากขึ้น เช่น ถนนดิน ลูกรัง เมื่อพัฒนาให้คมนาคมสะดวก จึงมีการตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น

ค.อิทธิพลด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นอิทธิพลที่เกิดจากเหตุการณ์ทางการเมืองหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จำต้องลี้ภัยไปอยู่พื้นที่อื่น และสร้างวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง แตกต่างชนชุมชนที่อยู่มาก่อน นอกจากนี้ยังอพยพไปยังบริเวณอื่นเพื่อแสวงหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่เดิมที่มีจำนวนประชากรหนาแน่นมาก

2.1.2 ลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2520) กล่าวถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานว่า เกิดจากปัจจัยหลายปัจจัย คือ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ซึ่งคือปัจจัยหลัก ตามด้วย ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม แบ่งได้ ดังนี้

ก.สภาพภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ดังนั้น การตั้งถิ่นฐานล้วนขึ้นอยู่กับธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ เป็นตัวกำหนดในการเลือกพื้นที่อาศัย อย่างเช่น บริเวณที่มีหมู่บ้านเยอะมักเป็นที่ราบ เพราะสามารถสัญจรไปมาได้สะดวก ส่วนบ้านที่อยู่โดดเดี่ยวจะอยู่ในพื้นที่ขรุขระ หรือบริเวณที่มีน้ำบาดาลเข้าถึง อาจดึงดูดให้ผู้คนมาลงหลักปักฐาน แม้ในบางพื้นที่จะเป็นพื้นที่ที่ไม่สะดวกในการตั้งถิ่นฐาน เช่น พื้นที่ที่ใกล้น้ำท่วม แต่ก็อาจมีการตั้งถิ่นฐาน เมื่อผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น เกิดเป็นชุมชนช่วยเหลือกัน ทำให้การตั้งถิ่นฐานขยายตัวออกไปมากขึ้น

ข.การตั้งถิ่นฐานเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ หมายถึง การหาอาหาร การโยกย้าย การป้องกันภัยร่วมกัน หรือการสืบพันธุ์ จึงเกิดเป็นชุมชนย่อยขึ้นมา เมื่อมีผู้อยู่อาศัยมากขึ้น ทำให้พื้นที่น้อยลง ไม่มีผู้ใดโยกย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานที่อื่นเพิ่มมากขึ้น และบ้านส่วนใหญ่อยู่ใกล้แหล่งอำนวยความสะดวก เช่น ใกล้แหล่งน้ำ สะพาน หรือโบสถ์ เป็นต้น

ค.การจัดระบบสังคม การตั้งถิ่นฐานในระยะแรกเกิดจากแรงกระตุ้นของมนุษย์ที่ต้องการที่ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ หรือ ต้องการสร้างวัฒนธรรมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการสร้างสัมพันธ์ทางเครือญาติ เมื่ออยู่รวมกันเป็นชุมชนแล้วจึงเกิดการทำมาหากิน การเพาะปลูกในพื้นที่นั้น ๆ เช่น บริเวณลุ่มแม่น้ำทางตอนเหนือของอิตาลีมีหมู่บ้านอยู่ในกำแพงหนาแน่นเพราะถูกรุกรานบ่อย

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 พลเมืองทั่วโลกส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท สิ่งที่สัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยคือไร่นา เพื่อประกอบการทำมาหากิน การตั้งถิ่นฐานคือตัวบ้าน โรงเรือนต่าง ๆ นอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในกาตำรงอยู่ของมนุษย์คือ น้ำ จึงมีการตั้งถิ่น

ฐานใกล้แหล่งน้ำและลำธาร และมีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ตามด้วยแหล่งเชื้อเพลิงและวัสดุ ก่อสร้างต่าง ๆ

รัตนา ก่อเกียรติศิริกุล (2537) เขียนหนังสือเรื่อง “ภูมิศาสตร์มนุษย์” ในบทที่ 9 กล่าวถึง รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐานเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยทางศาสนา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางการเมืองและการทหาร เป็นต้น โดยมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ดังนี้

ก. การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท

จะมีการตั้งถิ่นฐานในชนบทมากกว่าเมือง เนื่องจากสมัยก่อนเป็นสังคมเกษตรกรรม ต้องใช้พื้นที่ในการทำไร่ทำนา ซึ่งแบ่งการตั้งถิ่นฐานในชนบทออกเป็น 2 แบบ คือ

1) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม คือรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำการเกษตรที่ ลักษณะสัมพันธ์กัน และเกิดเป็นหมู่บ้าน มีชุมชน บ้าน โบสถ์ วัด โรงเรียน ตั้งอยู่ในพื้นที่

2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย คือ กระจายออกไปไม่กระจุกอยู่ในพื้นที่ เดียว ส่วนมากทำเกษตรแบบทำไร่ ผู้คนทำมาหากินในพื้นที่ของตนเอง

ข. การตั้งถิ่นฐานแบบเมือง

1) ย่านกลางของเมือง บริเวณย่านกลางเมืองจะมีบริการสินค้าพื้นฐาน เช่น ร้านตัดผม ภัตตาคาร ธุรกิจบ้านและที่ดิน ร้านขายยา อู่ซ่อมรถ เป็นต้น โดยประชากรประเดิม สัมพันธ์กับร้านค้าที่เข้ามาตั้ง มีร้านค้าตั้งโดยรอบกระจายเป็นวงกลม ถ้าหากประชากรประเดิมมี จำนวนลดลง ร้านค้าก็อาจปิดตัวลงได้ เนื่องจากไม่มีกำไร

2) ย่านธุรกิจการค้า เรียกว่า CBD เป็นย่านที่มีพื้นที่ตั้งทางธุรกิจการค้า ซึ่งราคาที่ดินในย่านนี้จะมีราคาสูงมาก เพราะสะดวกในการคมนาคมและการสื่อสาร อาคาร สำนักงานใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณนี้ ส่วนมากเป็นอาคารสำนักงานที่อยู่บนตึกสูง พื้นที่โดยรอบเป็น ร้านค้าที่ให้บริการต่าง ๆ และต้องการประชากรประเดิมสูง

พลพยุหะ ไชยรส (2555) กล่าวถึงทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะการตั้งถิ่นฐานโดยมี ปัจจัยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ก. การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มหรือแบบกระจุกตัว คือ การรวมกลุ่มของบ้านเรือน สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ เช่น แม่น้ำ ที่ราบลุ่ม หรือหุบเขา เมื่อรวมกลุ่มกันสร้างบ้านเรือน จึง เกิดเป็นหมู่บ้านและชุมชน การตั้งถิ่นฐานลักษณะนี้จะมีระยะเวลานานหรือถาวร เป็นชุมชนขนาด

ใหญ่ และเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ส่วนรวมต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน มีโรงพยาบาล ร้านขายยา เป็นต้น ส่วนไร้เกษตรจะอยู่บริเวณรอบ ๆ ออกไปจากหมู่บ้าน

ข. การตั้งถิ่นฐานลักษณะกระจาย การสร้างบ้านจะไม่สร้างติดกันเหมือนกับลักษณะกลุ่ม บ้านห่างกัน เพราะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในบริเวณรอบบ้าน มักทำอาชีพทำไร่ทำสวน แต่ศูนย์กลางยังคงมีร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน เป็นต้น

ค. ตั้งตามแนวยาว สัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เช่น แม่น้ำ คลอง ชายฝั่งทะเล ถนน เป็นต้น อาจสร้างบ้านตามแนวริมน้ำ ไปจนถึงจุดตัดถนน เรียงเป็นกลุ่มติดต่อกัน

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2012) “เล่มที่ 17 เรื่องที่ 6 การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ หัวข้อ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน” ได้แบ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ก. การตั้งถิ่นฐานในเมือง โดยจะถือว่าเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลเป็นเขตเมืองดูแลและจัดการเมือง โดยการเป็นเมืองจะพิจารณาจาก จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร และอาชีพของประชากร พื้นที่ในเมืองจะประกอบด้วยสถานที่สำคัญหลายแห่ง เพื่อบริการประชาชน เช่น สถานที่ราชการ พื้นที่พาณิชย์ พื้นที่โล่งเพื่อการนันทนาการ เป็นต้น

เมื่อมีประชากรอาศัยในเมืองเพิ่มขึ้น ทรัพยากรจึงต้องจัดสรรปันส่วนให้พอดี จึงต้องมีการวางผังเมืองเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือเพื่อแก้ไขปัญหาในกรณีที่เกิดเหตุ โดยมีองค์ประกอบในการวางผังเมือง ดังนี้

- 1) ปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ แหล่งน้ำ
- 2) การเพิ่มของประชากร การจำกัดจำนวนประชากร การกระจายตัวของประชากร
- 3) สังคมและเศรษฐกิจ เป็นตัวกำหนดขนาดของเมือง วัดจากการบริโภคและอุปโภคของผู้ซื้อและผู้ขาย รวมถึงอาชีพของคนในชุมชน
- 4) การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการประกอบอาชีพหรือการสร้างที่อยู่บ้านเรือนต้องจัดสรรการใช้ที่ดินให้ดี เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหาดินทรุด หรือปัญหาอุทกภัย
- 5) สิ่งแวดล้อม

ข.การตั้งถิ่นฐานชนบท เป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม จากสาเหตุทางปัจจัยกายภาพและธรรมชาติ คือ ลักษณะภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ หรือเพื่อป้องกันอันตราย ผู้คนจึงรวมกลุ่มกันสร้างที่อยู่อาศัยที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน

2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย เป็นพื้นที่ห่างไกลชุมชนออกมาระยะหนึ่งถึงมาก ห่างไกลเพื่อนบ้าน สร้างบ้านเดี่ยวหรือบ้านกลุ่ม 2-3 หลัง เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินผืนใหญ่ที่ดินอุดมสมบูรณ์ แต่การบริการทางสาธารณะเข้าถึงยากและอาจต้องใช้ทุนสูงในการสร้างสิ่งสาธารณะ เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น

นำวัลย์ กิจรัชสกุล (2528) เขียนหนังสือเรื่อง “ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน” กล่าวถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานไว้ 3 ลักษณะ คือ

ก.การตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราว หรือการตั้งถิ่นฐานแบบเคลื่อนย้าย (Mobility Settlement) คือการตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ที่หนึ่งเป็นระยะเวลาชั่วคราวไม่ ช่วงเวลาสั้น ๆ เนื่องจากปัจจัยทางสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร ทุ่งหญ้า ป่าไม้ อาจไม่เพียงพอต่อการอยู่อาศัยเป็นกลุ่มใหญ่ จึงต้องเร่ร่อนออกไปหาที่ทำกินใหม่ ๆ อาชีพของชนกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยแบบชั่วคราวมักประกอบอาชีพง่าย ๆ เพื่อพอใช้ในชีวิตประจำวัน โดยอาชีพหลักคือ

1) การเก็บของป่าและล่าสัตว์ (Gathering and Hunting) ส่วนใหญ่เป็นพวกอยู่ห่างไกลจากเมือง ยังไม่ได้รับการพัฒนาและการคมนาคมเข้าไม่ถึง เช่น พวกยากาน พวกปิกมี พวกออบริจิน และพวกบูชแมน

2) การเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน (Nomadic Herding) มักจะเลี้ยงสัตว์ที่กินพืชเป็นอาหาร ได้แก่ แกะ ม้า วัว แพะ เป็นต้น เร่ร่อนไปกินหญ้าที่อุดมสมบูรณ์และย้ายที่ไปเรื่อย ๆ เช่น พวกเคอร์กีซ พวกเบดูอิน พวกฟูลานีและมาซาย พวกแลปป์และชามอย

ข.การตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งถาวร เป็นการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่อาศัยและเพาะปลูก โดยใช้วิธีการโค่นป่า หรือเผาป่า ส่วนมากจะเป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ใช้วิธีการปลูกพืช ขุดดินแบบง่าย ๆ ไม่มีแรงงาน ดังนั้นจึงไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อรักษาหน้าดิน ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปลูกพืชไม่ได้ จึงอพยพไปอยู่ที่ใหม่เพื่อปลูกพืชหาเลี้ยงชีพ นอกจากชาวเขาแล้วยังรวมถึงผู้ที่ต้องอพยพไปทำงานต่างประเทศหรือต่างที่ อาจไปทำงานเพียงระยะเวลาไม่นานแล้วกลับประเทศ

ค.ประเภทของการตั้งถิ่นฐาน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) การตั้งถิ่นฐานในชนบท คือ การตั้งถิ่นฐานที่อยู่นอกเขตเมือง ตามราชบัณฑิตยสถานเรียกว่า บ้านนอก โดยอยู่ตาม ไร่ สวน นา เป็นต้น

2) การตั้งถิ่นฐานในเมือง คือ ประกอบด้วยจำนวนประชากร การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ สังคมหรือศาสนา การตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองจะมีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น พึ่งพาเศรษฐกิจกัน ในประเทศไทย พื้นที่ที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลถือเป็นเขตเมือง

กฤษณา ชโลธร (2555) กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในตลาดเก่าห้องว่า ปัจจัยหลักในการตั้งถิ่นฐานคือติดแม่น้ำท่าจีน ซึ่งแต่ก่อน การคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางสำคัญในการค้าขายและดำรงชีวิต และทรัพยากรที่ดินเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำเป็นที่อยู่อาศัย การประกอบ การเกษตรจะจำหน่ายและบริโภคภายในครัวเรือน ทางด้านอาชีพประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม การค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภคต่าง ๆ รวมถึงการทำธุรกิจ

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวยุন্নาน

2.2.1 กลุ่มชาติพันธุ์จีนยุন্নาน

ผลิเตอร์วัน (2550) เขียนหนังสือเรื่อง “พาย ปลายพู่กันจากปลายฟ้า” กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ยุন্নานที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยเกี่ยวกับชาวลิซอและชาวจีฮ่อว่า ชาวลิซอ หรือชาวเขา ที่อพยพมาจากตอนต้นแม่น้ำสาละวินและทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นเผ่ามองโกลอยด์สาขาหนึ่งของชนชาติโลโล แต่ก่อนเป็นชาวเร่ร่อน ภายหลังตั้งหลักปักฐานอยู่บริเวณตอนเหนือของประเทศไทย อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน อาชีพสำคัญคือการปลูกฝิ่น ชาวลิซอศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งตัวหนังสือจีนแต่ออกเสียงตามชาวลิซอ และมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับชาวจีน คือใช้หัวหมูเป็นเครื่องเซ่นไหว้ รวมถึงเครื่องแต่งกายจะใช้ดำและสีแดง สวมเสื้อกั๊กกำมะหยี่สีดำประดับด้วยเครื่องเงินตีแผ่นบางเป็นรูปกลมคล้ายกระดุมทั้งตัว และสวมสร้อยสีเงิน

อีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยคือ ชาวจีนยุন্নาน หรือจีนฮ่อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ติดต่อกับรัฐฉาน ประเทศเมียนมา ชาวฮ่อแบ่งเป็น 2 ประเภท คือชาวฮ่อที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า ผาสี ผู้ไม่รับประทานหมู ไม่ต้องเข้ารีตและ ผาห้า นับถือดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวฮ่อมักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เพราะถูกปล้นสะดมบ่อย ดังจะเห็นได้จาก การสร้างกำแพงด้วยความสูง 5 – 6 เมตร นอกจากนี้ วัฒนธรรมของชาวจีนยุন্নานนั้นมีเอกลักษณ์และโดดเด่น ยังคงรักษามาถึงปัจจุบัน

เช่น การแต่งกาย จะใส่เสื้อยาวลงมาใต้เข่าไม่มีจีบหรือรัดเอว แขนเสื้อกว้างยาวหุ้มข้อมือ ใช้กระดุมผ้า เป็นต้น และมีธรรมเนียมแบบชาวจีนแผ่นดินใหญ่ อย่างการรัดเท้าไม่ให้เท้าโต ในปัจจุบัน ชาวจีนยูนนานที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้าน คือ บ้านสันติชล บ้านรักไทย และบ้านรุ่งอรุณ

ธนกร แสงสินธุ์ (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “เหมยโหย่วเฉียนป่วนยูนนาน” กล่าวถึงชนชาติในประเทศจีน 56 ชาติ และ 25 ชาติคือกลุ่มชาวตระกูลยูนนาน เช่น ชาวไป๋ และชาวไท ซึ่งยังคงเอกลักษณ์ประจำถิ่นของตนเองไว้ โดยชาวไป๋มักตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้แม่น้ำ เพราะอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเกษตรได้ ส่วนชาวไทเป็นชนชาติที่มีความสัมพันธ์ทางภาษากับภาษาไทย

ยอด เนตรสุวรรณ (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “รักจิ่งปางอู่” หน้า 70 กล่าวถึงการอพยพลี้ภัยทางการเมืองจากประเทศจีนลงมาอยู่ในบริเวณชายแดนประเทศเมียนมา ปีพ.ศ.2510 กองกำลังทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 นำโดยนายพล ต้วนซีเหวินและนายพลหลี พาชาวจีนยูนนานส่วนหนึ่งมาหลบภัยที่ชายแดนไทย-เมียนมา โดยกองพล 93 ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย

อีกส่วนหนึ่ง นายกองเจ้าหล่ง ผู้นำกองร้อยได้รับมอบหมายจากนายพลหลีให้พาชาวยูนนานจำนวน 180 คนอพยพไปอยู่อีกที่ จนหยุดกันอยู่ที่หมู่บ้านแม่ออ และสร้างที่อยู่อาศัย จากนั้นในปี พ.ศ.2516 ครอบครัวชาวจีนยูนนานตามมาสมทบ

2.2.2 สถาปัตยกรรม

งามพรรณ เวชชาชีวะ (2537) แปลหนังสือเรื่อง “ชนชาติไต สถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไตในสิบสองพันนา” กล่าวถึง สถาปัตยกรรมของชนชาติไตที่อาศัยอยู่ในทางใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน รวมถึงกล่าวถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี ศาสนา ความเชื่อของชนชาติไต

ชาวไตเป็นชนชาติหนึ่งในจำนวน 56 ชนชาติของประเทศจีน มีรูปแบบวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีภาษาเป็นของตนเอง และเป็นภาษาที่ใช้กันในมณฑลยูนนาน การสร้างบ้านได้สูง เหมาะกับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศในถิ่นนี้ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณยูนนานได้ล้อมรอบด้วยเทือกเขาและเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ จึงต้องวางผังการสร้างบ้านให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ป้องกันปัญหาน้ำท่วมและแมลงสัตว์ร้าย ปัจจัยอีกประการคือ การเข้ามาของศาสนาพุทธนิกายาน ทำให้มีการผสมผสานความเชื่อเข้ากับสถาปัตยกรรม เกิดเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น โดยเฉพาะการสร้างหลังคาซ้อนหลายชั้น ตกแต่งด้วยการทาสีสวยงาม และการออกแบบการตกแต่งนี้เป็นการคงความ

สมดุระหว่างพื้นที่กว้างขวางและแคบ การออกแบบสถาปัตยกรรม เช่น วัด โบสถ์ เจดีย์ เป็นการออกแบบเพื่อความสวยงาม ใช้ความเชื่อทางศาสนาสร้างออกมาเป็นสิ่งก่อสร้าง ส่วนการสร้างบ้านของชาวไทจะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของผู้อาศัยได้ เช่น เรือนไม้ใต้ถุนสูง นอกจากสร้างใต้ถุนสูงไว้เพื่อป้องกันน้ำท่วมและป้องกันภัยอันตรายจากสัตว์ร้ายแล้ว ยังใช้เป็นประโยชน์ เช่น เป็นที่เก็บของต่างหรือเป็นที่ที่ใช้ทำกิจกรรมอย่างอื่นได้ ใช้เป็นที่ทอผ้า อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตในหมู่บ้าน เช่น การฉลองบ้านใหม่ เป็นต้น

หมู่บ้านของชาวไตมักอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงชีพ ต้องมีพอเพียงในแต่ละหมู่บ้าน หรือตั้งถิ่นฐานบริเวณลาดเขาให้ได้พื้นที่ราบเรียบติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ และตั้งบ้านอยู่กลางทุ่งเพื่อสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว ลักษณะการวางผังหมู่บ้านมีฐานความคิดจากศาสนาพุทธ เนื่องจากชาวไตเคารพนับถือพุทธศาสนา เห็นได้จากการสร้างสันหลังคาของบ้านให้หันไปทางวัดหรือโบสถ์เพื่อแสดงความเคารพบูชาเทพเจ้า

ในด้านตัววัสดุ ไม้ไผ่เป็นไม้ที่นิยมนำมาสร้างบ้าน เหมาะกับเขตร้อนชื้น เป็นต้นไม้ที่ขึ้นมากในแคว้นไตคง แคว้นสิบสองปันนาละในถิ่นที่ชาวไตอาศัยอยู่ ในสิบสองปันนามีไม้กว่า 70 ชนิด จึงนำมาใช้ในการสร้างบ้าน ในภาษาจีนจึงเรียกการลักษณะบ้านของชาวไตว่า เรือนไม้ใต้ถุนสูง เพราะมีการสร้างใต้ถุนยกขึ้นไปสูง เพื่อการใช้ประโยชน์ และองค์ประกอบของบ้านทั้งบันได ประตู พื้น ฝา ฝา ล้วนสร้างจากไม้ไผ่ แต่ข้อเสียคือไม้กันแมลงและมุงง่าย อีกทั้งเป็นเชื้อไฟเมื่อแห้งกรอบ

ไพโรจน์ บุญผูก (2544) เขียนหนังสือเรื่อง “เยือนแคว้นแดนไตใน สิบสองปันนา” กล่าวถึง ประวัติศาสตร์การควบคุมของทางการจีนต่อเมืองสิบสองปันนา คือต้องการสร้างให้เป็นเมืองเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแต่ทำได้ยาก เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก และความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทในสิบสองปันนากับชาวไทยที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันมายาวนาน เป็นต้นกำเนิดชาติพันธุ์ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ดังนั้น จึงมีการผสมผสานวัฒนธรรมทางภาษาโดยเฉพาะในตอนเหนือของประเทศไทย เช่น คำว่าตลาด เรียกว่า กาด เช่นเดียวกัน รวมถึงวัฒนธรรมอาหาร เพราะอาหารชาวยุณนานค่อนข้างมีรสเผ็ดจัด อีกทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไต สอดคล้องกับภูมิประเทศและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงพุทธศาสนา คือ บ้านของชาวไตสิบสองปันนาจะสร้างแบบใต้ถุนสูง มีหลังคาปีกนก มีเรือนกว้างและมักมีนอกชาน สำหรับใช้งานอเนกประสงค์ การสร้างบ้านของชาวไตสิบสองปันนาจะไม่ใช้ตะปู เป็นการปักเสาลงบนก้อนหิน เพื่อสะดวกในการโยกย้ายเมื่อเกิดปัญหาอุทกภัย หรือวาทภัย อีกทั้งบ้านใต้ถุนสูงยังเหมาะแก่การอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่แถบนี้ เนื่องจากอยู่ท่ามกลางป่าใหญ่ จึงต้องระวังสัตว์ร้าย สำหรับอิทธิพลของพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการสร้างบ้านคือ

หลังคาบ้านทุกหลังจะหันไปในทิศทางเดียวกัน คือทางโบสถ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพพระพุทธเจ้า

2.2.3 ประเพณีและความเชื่อ

รองศาสตราจารย์สมุติร ปิติพัฒน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ (2546) วิจัยเรื่อง “คนไตในชื่อเหมา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ประวัติศาสตร์การเมือง สังคม และวัฒนธรรม” กล่าวถึงจังหวัดชื่อเหมา ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของมณฑลยูนนาน อยู่ระหว่างดินแดนสิบสองปันนาและเขตไตคัง จึงเป็นรอยต่อของวัฒนธรรมระหว่างชาวไตทั้งสองกลุ่มนี้ คนไตที่อาศัยอยู่ในเขตชื่อเหมาส่วนใหญ่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางต่อเนื่องไปทางตะวันตกถึงแม่น้ำสาละวิน ด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีลุ่มแม่น้ำกับภูเขาสลับซับซ้อน วิถีชีวิตของชาวไตจึงดำรงชีพด้วยการทำนา และพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น

ภายหลังมีการเข้ามาของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท แม้ช่วงแรกไม่ได้มีการยอมรับมากนัก แต่ก็มีบทบาทสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชาวไตเปลี่ยนแปลงไป คือการจัดประเพณีทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญหยาดน้ำให้แก่บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น รวมไปถึงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม อันเก่าแก่ผสมเอกลักษณ์ของชาวไตเข้าไป คือ ถ้าหากเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีหลังคาทรงเก๋งจีน จะมีประตูใหญ่เปิดเข้าบนผนังสกัดด้านแคบของอาคาร เช่น วัดราชฐานหลวงแสงเมืองนิมใต้

ยศ สันตสมบัติ (2542) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “หลักช้าง” กล่าวถึงหมู่บ้านหลักช้าง ชุมชนชาวไทที่ตั้งอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไท ซึ่งมีศูนย์กลางทางวัฒนธรรมอยู่ 2 แห่ง คือ แหล่งอารยธรรมของชาวไทลื้อในเขตสิบสองปันนา และแหล่งอารยธรรมของชาวไทใหญ่ที่ไตคัง ชนชาติที่ต่อสู้เพื่ออัตลักษณ์ของตนเองกับชาวอื่น แต่ก็มีกรรับวัฒนธรรมชาวอื่นมาผสมผสาน เช่น การสร้างบ้านเรือน การแต่งกาย การใช้แซ่สกุล รวมถึงวิถีชีวิตต่าง ๆ ผสมไปกับชาวอื่น แต่สิ่งที่แตกต่างออกไปคือการนับถือศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ชาวไทไตคังนับถือศาสนาพุทธ ส่วนชาวฮั่นนับถือขงจื้อ ดังนั้นศาสนาพุทธจึงเป็นรากฐานและอิทธิพลทางความคิดในบ้านบทบาททางเพศในวัฒนธรรมไทย เพราะมีแนวคิดชายมีสถานสูงส่งกว่าเพศหญิง เพราะเพศชายสามารถบวชได้ จึงมีบุญกว่าเพศหญิง แต่เมื่อมีการศึกษาเข้าถึง บทบาทนี้จึงลดลง

ในเล่มนี้กล่าวถึงลักษณะการสร้างบ้านเรือนในอดีตของชาวไทไตคัง มีลักษณะเป็นบ้านสร้างด้วยไม้ สองชั้น ใต้ถุนยกสูงเพื่อเก็บเครื่องมือทางการเกษตรและอุปกรณ์ทอผ้า แต่ในปัจจุบันมี

ลักษณะไม่ต่างจากหมู่บ้านของชาวจีน คือ เป็นบ้านชั้นเดียว ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มียุ้งฉางเก็บข้าวและผลผลิตทางการเกษตร และชาวไทเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญกับพิธีแต่งงานและพิธีกรรมตามวัฏจักรชีวิต รวมถึงพิธีเฉลิมฉลองทางศาสนาพุทธ

งามพรรณ เวชชาชีวะ (2537) แปลหนังสือเรื่อง “ชนชาติไต สถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไตในสิบสองพันนา” กล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ของชาวไต เช่น

ก. การแต่งงานของชาวไต คู่รักชาวไตจะมีอิสระในการคบหาดูใจก่อนที่จะตกลงปลงใจแต่งงานอยู่เป็นคู่สมรส ฝ่ายชายมีโอกาสเกี่ยวพาราสีหญิงสาวที่ตนถูกใจ พุดจาหยอกล้อกันในกลุ่มนาหรือระหว่างทางไปตลาดเมื่อต้องการสานสัมพันธ์ นอกจากนี้วิธีนี้ยังมีการพบเจอกันตามงานเทศกาลต่าง ๆ เมื่อตกลงที่จะแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายชายต้องเจรจากับครอบครัวของฝ่ายหญิงเพื่อสู่ขอ การจัดงานแต่งงานจัดขึ้นที่บ้านฝ่ายหญิง ทำพิธีโดยผู้อาวุโสและใช้ด้ายขาวโอบไหล่บ่าวสาวที่นั่งคุกเข่าพนมมือรับศีลรับพร และผู้ใหญ่จะใช้ด้ายขาวผูกข้อมือบ่าวสาวเข้าด้วยกัน และอวยพรให้อยู่ด้วยกันไปจนเฒ่าจนแก่

หลังพิธีแต่งงานฝ่ายชายจะย้ายเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง ทำมาหากิน ทำไร่นาเพื่อรอการมีบุตรแล้วย้ายไปอยู่บ้านใหม่ เนื่องจากชาวไตนับถือเรื่องผู้อาวุโสมาก ครอบครัวใดที่มีลูกสาวคนเล็ก เมื่อแต่งงานแล้วต้องอยู่ที่บ้านเดิมกับลูกเพื่อดูแลปู่ย่าในยามแก่เฒ่า หากไม่มีลูกชาย ภรรยาจะตกอยู่ที่ลูกชายและภรรยา

ข. การร้องเพลงแสดงความยินดีในการขึ้นปีใหม่ ถือเป็นประเพณีที่สำคัญมากและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่ในสมัยก่อนจะมีการร้องเพลง อวยพรขึ้นบ้านใหม่ และมีข้อห้ามเกี่ยวกับเตาไฟมากมาย เช่น ห้ามก้าวข้ามกรอบไม้หรือเคาะกรอบไม้ มีทิศทางในการใส่ฟืน เป็นต้น จริง ๆ แล้วเพื่อป้องกันการเกิดอัคคีภัย โดยเฉพาะบ้านที่ทำจากไม้ไผ่ เพราะเป็นเชื้อเพลิงในการเกิดไฟได้ง่าย

2.2.4 อาหารยูนนาน

ธนกร แสงสินธุ์ (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “เหมยโหย่วเฉียนป่วนยูนนาน” กล่าวถึงอาหารในมณฑลยูนนานและวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวยูนนาน เพราะยูนนานเป็นอิกมณฑลหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ อาหารจึงมีหลากหลาย โดยมีเชื้อเข้านิยมทานน้ำเต้าหู้และปาตองโก รวมไปถึงหมั่นโถว ไข่ต้ม บะหมี่ ข้าวต้ม โดยเฉพาะบะหมี่ของชาวยูนนานเน้นที่เครื่องปรุงรส เช่น พริก ซอส น้ำตาล และผักดองต่าง ๆ เพื่อตัดความเลี่ยน รวมถึงยำของชาวยูนนานก็เป็นที่ยอดนิยม ทั้งยำเส้นและยำผัก ซา

จีนนิยมดื่มชาร้อน ทานคู่กับอาหารและมีชาที่ขึ้นชื่อคือ ชาผู้เออร์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงอาหารของชาวไป๋ ซึ่งมีลักษณะเป็นแป้งอบโรยด้วยหน้าพุทราทวนหรือหมูสับ เรียกว่า พิซซาชาวไป๋

ยอด เนตรสุวรรณ (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “ รักจิ้งป่างอุง ” หน้า 76,81 และ 82 กล่าวถึงอาหารจีนยูนนานที่เป็นต้นตำรับแท้ ที่อยู่ในหมู่บ้านรักไทย หมู่บ้านชาวจีนยูนนานที่กลายมาเป็นชุมชนชาวจีนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งอาหารจีนยูนนานที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยม คือ ไช้สามสี, ผัดผักสี่ฤดู, ยำเอ็นไก่, หมูพันปี, ไก่ดำตุ๋นยาจีน, ยำใบชา, หัวสิงโต, ตาสิงโต, สมอไก่, ยำหมูยูนนาน, ปลาเปรี้ยวหวาน ที่ขาดไม่ได้เลยคือ “ชาหมูยูนนาน” อาหารขึ้นชื่อทั้งของชาวจีนและชาวไทย ส่วนในมือเขานิยมทานซาลาเปาต้นตำรับยูนนานสูตรใหม่ ทานคู่กับชาหรือกาแฟ ข้าวซอยและน้ำเต้าหู้ พร้อมมองบรรยากาศยามเช้าริมทะเลสาบแม่ฮ่องสอน

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กองบรรณาธิการ นายรอบรู้ ได้เขียนหนังสือเรื่อง (2553) “แม่ฮ่องสอน” กล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพของเมือง ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในด้านภูมิประเทศเป็นทิวเขาสลับซับซ้อน เป็นจังหวัดที่มีภูเขาสูงที่สุดในประเทศไทย จึงมีผืนป่าทึบและสูง อีกทั้งยังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญอย่างแม่น้ำปาย เมื่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นภูเขาสูง จึงมีการตั้งถิ่นฐานน้อย การคมนาคมไม่สะดวก มีเพียงพื้นที่ที่เป็นที่ราบกว้างระหว่างหุบเขาที่มีการตั้งถิ่นฐาน

แต่ในปัจจุบัน เริ่มมีการจัดการเมือง มีรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น เริ่มมีแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมากและรับกระแสวัฒนธรรมจากส่วนกลางเข้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ เลือนหายไปจำนวนมาก วัฒนธรรมที่โดดเด่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนมากเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ ชาวจีนยูนนาน เพราะมีกลุ่มชาติพันธุ์จากทั้งจากประเทศเมียนมา และประเทศจีนมาเป็นจำนวนมาก อาทิ ชาวไทใหญ่ กระเหรี่ยง มูเซอ ลีซอ ลัวะ ม้ง ปาดอง และจีนฮ่อ ดังนั้นจึงมีการผสมผสานวัฒนธรรมเข้ากับวัฒนธรรมไทย และพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัด วิหาร และกุฏิจะได้รับศิลปะจากไทใหญ่ผสมผสานกับศิลปะพม่าอย่างเห็นได้ชัด

ผลิเตอร์วัน (2550) เขียนหนังสือเรื่อง “ปาย พูกันจากปลายฟ้า” กล่าวถึง อำเภอปายซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานที่เข้ามา เริ่มจากการสันนิษฐานการตั้งชื่อคำว่า ปาย ที่แปลว่า การอพยพของภาษาไทใหญ่ ปายเป็นเมืองที่อยู่ท่ามกลางหุบเขา แต่ก่อนการเดินทางมายังปายไม่สะดวกนักเพราะการคมนาคมยังไม่เจริญ เส้นทางที่ใช้กันคือการขี่ม้า การเดินเท้า หรือล่องแพมาทางแม่น้ำ แต่เมื่อมีความเจริญเข้ามา จึงรับวัฒนธรรมกลางมากขึ้น กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนนิยมมารับชมธรรมชาติ หรือสร้างงานศิลปะ

เมืองปายเป็นพื้นที่ที่มีคนพื้นถิ่นอาศัยรวมกันอยู่มาก ชาวไทใหญ่ ไทยภูเขา ไทยชาวเหนือ หรือไทยมุสลิม รวมถึงนักท่องเที่ยวมีชาวต่างชาติเข้ามามากมาย ในด้านธรรมชาติ เนื่องจากอำเภอปายเป็นเมืองที่มีพื้นที่ป่าไม้เยอะ จึงมีสถานที่ธรรมชาติหรือดอกไม้ทางเหนือ เช่น ดอกสุพรรณิการ์ ดอกพวงแสด เป็นต้น และยังมีธรรมชาติสวยงามอย่างน้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน แม่น้ำปาย ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและทำกิจกรรมได้ อีกทั้งนอกจากศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานและรับมาจากไทใหญ่แล้ว ยังมีวัฒนธรรมอาหารที่รับอิทธิพลของชาวยุโรปเข้ามา เช่น ชาหมุยูนาน ลาบายูนาน ผัดผักถั่วใส่หมู เป็นต้น

ยอด เนตรสุวรรณ (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “รักจังปางอุ๋ง” กล่าวถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นเฉพาะในตัวเมืองและสถานที่ท่องเที่ยว กล่าวว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่โอบล้อมด้วยภูเขารอบทิศยกเว้นทิศตะวันตก ความสูงห่างจากระดับน้ำทะเล 200 เมตร ในตัวเมืองเป็นจังหวัดเล็ก ๆ มีสนามบินและมีถนนใหญ่ไม่กี่เส้น เนื่องจากอยู่ท่ามกลางภูเขาสูง การเดินทางไปจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงไม่สะดวกเท่ากับจังหวัดอื่น เนื่องจากเส้นทางคดเคี้ยวและชัน ผู้ที่ต้องใช้รถยนต์หรือรถสาธารณะต้องมีความชำนาญในการขับขี่เป็นอย่างมาก

สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่น

ก. จุดชมวิวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่นิยมและเปิดให้เยี่ยมชมคือบริเวณดอยกองมู ภูเขาทางทิศตะวันตกของเมือง สูงขึ้นไปประมาณ 100 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยกองมู เป็นวัดแห่งแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีศิลปะแบบมอญและสร้างโดยพ่อค้าชาวไทยใหญ่ บนจุดชมวิวนี้นับเป็นจุดชมวิวที่นิยมมาชมพระอาทิตย์ตกดินหรือช่วงเช้า

ข. สถานที่ท่องเที่ยวที่เก่าแก่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือ วัดจอกคำและวัดจองกลาง มีอายุเกือบ 200 ปี สร้างขึ้นพร้อมกับช่วงสร้างจังหวัดแม่ฮ่องสอน คำว่าจองเป็นอาคารอเนกประสงค์ของวัดรูปแบบไทยใหญ่ ตัววัดและภายในวิหารเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยใหญ่ – เมียนมา และด้านในมีเปิดให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์จัดแสดงศิลปกรรมพื้นบ้านไทยใหญ่ – เมียนมา

ค. วัดก้ำก่อและวัดพระนอน ชื่อวัดก้ำก่อเป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า ดอกบุนนาค ภายในวิหารสร้างด้วยสถาปัตยกรรมแบบไทยใหญ่ มีการแกะสลักไม้สวยงาม ส่วนวัดพระนอนมีพระพุทธรูปนอนปางไสยาสน์ ขนาดความยาว 12 เมตร เป็นศิลปะเมียนมา และสถาปัตยกรรมหลังคาที่มีแผ่นฉลุวดลายต่าง ๆ สวยงามเป็นสถาปัตยกรรมไทยใหญ่ที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

ง. ปางอุ๋ง – ปางตอง โครงการพระราชดำริปางตอง 2 ภายใต้การดูแลของสำนักงานบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ 16 (แม่สะเรียง) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ดำเนินการขึ้นเพื่อให้มีพันธุ์พืชที่สัมพันธ์กับสภาพอากาศบนดอย ทดแทนการปลูกฝิ่น บริเวณโดยรอบมีสนสองใบและมีทะเลสาบปางตองอยู่กึ่งกลาง ซึ่งเกิดจากอ่างเก็บน้ำปางตองเพื่อกักเก็บน้ำในห้วยปางตองตามโครงการพระราชดำริฯ บริเวณรอบทะเลสาบจึงเป็นจุดชมวิวยุคใหม่ที่สวยงาม เพราะมีภูเขาล้อมรอบ อีกทั้งยังสามารถล่องแพไปตามทะเลสาบได้

จ. แม่่อ – บ้านรักไทย หมู่บ้านชาวจีนยูนนานที่อพยพลี้ภัยทางการเมืองมาจากประเทศจีน คำว่าแม่่อ มาจากคำว่า หมื่อ แปลว่ายุ่งซำ เรียกตามที่อยู่อาศัยที่เป็นที่ราบลุ่ม จึงมีการปลูกข้าวบนดอย ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านรักไทยอย่างเป็นทางการ ซึ่งภายในตัวหมู่บ้าน ผู้คนที่อาศัยอยู่ส่วนมากเป็นชาวจีนยูนนาน ชาวไทยใหญ่ ยังคงใช้ชีวิตและมีวัฒนธรรมเหมือนชาวจีน ปัจจุบันเป็นที่ท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมมากมาย ในช่วงฤดูหนาว อากาศเย็นสบายตลอดทั้งวัน

2.4 ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

วิมล จิโรจพันธุ์ ประชิต สกฤษพัฒน์และอุดม เขยกิจวงศ์ (2548) เขียนหนังสือเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หน้าที่ 47 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การที่ผู้คนเดินทางไปสถานที่หนึ่งเพื่อเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติหรือเพื่อน และเพื่อการพักผ่อนในวันหยุดระยะสั้นหรือระยะยาว รวมถึงบุคคลที่เดินทางไปประชุมหรือสัมมนา การทำวิจัยหรือไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และยังกล่าวถึงผลรวมของประภการณ์และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลเป็นเจ้าของบ้านและชุมชนเป็นเจ้าบ้าน

กรมการท่องเที่ยว (2559) เขียนเอกสารเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว” หน้า 67 กล่าวถึงความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกายท้องถิ่น ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตลาดโบราณไทหล่ม งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

นรินทร์ สังข์รักษา (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา” กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ โดยการสรุปความหมายจากหลายที่ คือ

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) แห่งองค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า เป็นการเดินทางใด ๆ เพื่อไม่ใช้การประกอบอาชีพ การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยไปยังอีกสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และเป็นการเดินทางไปโดยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ

ขณะที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจและเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่การประกอบรายได้

จากจลสารการท่องเที่ยวปี 2535 : 11 ภาดร พยัมิเชียรได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเคลื่อนไหวของผู้คนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์พฤติกรรมต่าง ๆ คือ ความรู้สึก ความเข้าใจมนุษยชาติ ความกดดัน ความรู้สึกในความเปลี่ยวเปลี่ยว ความบันเทิง ความพอใจ ความรู้เห็น แรงผลักดันและพฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้รู้สึกว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ผ่อนคลายและสนุกสนาน และองค์ประกอบของการเที่ยวนั้น คือ คน สถานที่ และเวลา โดยอยู่ในกรอบการเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อความสมัครใจและไม่ได้ไปเพื่อการรับสินจ้าง

2.4.2 ประเภทการท่องเที่ยว

วิมล จิโรจพันธ์ ประชิต สุกฤษณ์และอุดม เขยกิจวงศ์ (2548) เขียนหนังสือเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หน้า48-49 โดยกล่าวถึงประเภทของการท่องเที่ยว ที่หมายถึงประสบการณ์ในการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่

ก. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายจิต โดยเลือกที่จะท่องเที่ยวได้หลายแบบตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ เช่น เข้าร่วมการแข่งขันกีฬา เล่นกีฬา แช่น้ำพุร้อน หรือการไปอาบแดด เป็นต้น

ข. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive tourism) ส่วนใหญ่จัดขึ้นโดยบริษัทหรือห้างร้านต่าง ๆ เพื่อให้รางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการในหน่วยงานนั้น ๆ

ค. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถานและวัด โบสถ์เก่า ๆ หรืออนุสาวรีย์ เพื่อศึกษาและรำลึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต

ง. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการประชุมเป็นส่วนใหญ่และมีการท่องเที่ยวรวมอยู่ในนั้น

จ. ท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Culture Tourism) เดินทางเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นเก่า ๆ ซึ่งมีจุดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว เช่น เครื่องแต่งกาย การระบำพื้นบ้าน การแสดงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โบราณ เป็นต้น

ข. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อที่จะไปเห็นวิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาติพันธุ์อื่น เข้าไปเยี่ยมเยือนดูแบบแผนการใช้ชีวิต

ค. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental tourism) มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยว โดยไปดูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับมนุษย์ เช่น การตั้งแคมป์ การเดินทางไกล การล่องเรือเล็ก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการจัดทรัพยากรการท่องเที่ยวที่นักอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้จัดรูปแบบไว้ 4 ประเภท ได้แก่

ก. การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (Sport and Entertainment Tourism) เน้นการเดินทางเพื่อความสนุกสนาน ร่าเริง ตื่นเต้นและบันเทิงใจ เป็นการเดินทางที่มุ่งเน้นไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ

ข. การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อความพักผ่อนหย่อนใจและความเพลิดเพลินหรือความตื่นเต้น

ค. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา (Business and Convention Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อมีการประชุมธุรกิจเป็นส่วนหลักและการท่องเที่ยวเป็นส่วนรอง อาจจัดหลังมีการจัดประชุมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ นักท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนมากเป็นนักธุรกิจ

ง. การท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์ สังคม ประเพณีของสังคมนั้น ๆ สัมผัสวิถีชีวิตแบบชนบท และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเพลิดเพลิน

วิมล จิโรจพันธ์ ประชิต สุกฤษณ์และอดุม เขยกิจวงศ์ เขียนหนังสือเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หน้า 73 กล่าวถึงประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ก. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) เป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีจุดเด่นจนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยสภาพภูมิอากาศ ภูมิทัศน์ที่สวยงาม และสัตว์ป่า การท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

อย่างมาก แต่ก็จำเป็นต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเพื่อไม่ให้สถานที่เสียหายและทำลายสถานที่ทำลายธรรมชาติ

ข. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การท่องเที่ยวที่เข้าไปชมวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์หรือหมู่บ้านในชนบท เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ได้เห็นการใช้ชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมที่รุ่งเรือง เช่น งานฉลองต่าง ๆ ศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน การละครพื้นบ้าน เป็นต้น

ค. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการสร้างขึ้นของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ หรืออาคารสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนาสถาน เป็นต้น

สถิติทางการของประเทศไทย (2014) อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย “ประเภทของการท่องเที่ยว” ได้กำหนดประเภทของการท่องเที่ยวแบ่งตามความสำคัญและสภาพแวดล้อมได้ 12 ประเภท ได้แก่

ก. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism)

เป็นสถานที่ทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์และมีเรื่องราวเฉพาะท้องถิ่น มีธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงนิเวศและมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ข. แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวิทยาการ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard)

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ เน้นความสนใจเฉพาะบุคคล แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถเพิ่มเติมได้ตามยุคสมัย เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ค. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (historical Attraction)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน ศาสนา และสถานที่ที่สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์หรือเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด อนุสาวรีย์ โบสถ์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง เป็นต้น

ง. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction)

เปิดเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีธรรมชาติเป็นจุดเด่น ดึงดูดนักท่องเที่ยว มีความสวยงาม ยิ่งใหญ่ หรือแปลกตา เป็นสิ่งสำคัญทางธรณีวิทยาหรือภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์

จ. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Attraction)

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหรือส่งเสริมสุขภาพ ทำกิจกรรมสนุกสนาน บันเทิง ไม่มีความสำคัญในบ้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี แต่มีลักษณะร่วมสมัย เช่น สวนสนุก สวนสาธารณะ สนามกีฬา เป็นต้น

ฉ. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Attraction)

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประเพณี สืบต่อมาเป็นมรดกจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา การแต่งกาย ศิลปะการแสดง

ช. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

เพื่อเป็นกรอบในการจัดการการท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อน จึงมีมาตรฐานชัดเจน และเป็นมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดอันตราย และไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานให้หน่วยงานเข้าไปรับผิดชอบดูแลนักท่องเที่ยว และทำให้น้ำพุร้อนของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ

ฅ. แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด

มีชายหาดเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว เปิดเพื่อการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยว พักผ่อนและการเล่นนันทนาการ ใกล้ชิดธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น วายน้ำ

ฉ. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

มีน้ำตกเป็นทรัพยากรดึงดูดนักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลิน ทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น การว่ายน้ำ การล่องแก่ง ดูนก

ค. แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ

สถานที่ที่เปิดเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีถ้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติดึงดูดนักท่องเที่ยว เพื่อใกล้ชิดธรรมชาติ อาจเข้ามาเพื่อศึกษาหรือชื่นชมความสวยงามของหินงอก หินย่อน ภาพเขียนทางประวัติศาสตร์ หรือการให้อาหารสัตว์

ฎ. แหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ

เป็นเกาะที่เปิดเพื่อการท่องเที่ยว จะมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ มี 7 ตัวชี้วัด แต่ละตัวชี้วัดเต็ม 5 คะแนน ซึ่งองค์ประกอบเป็นการจัดการชี้วัดความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไป

ฐ. แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง

แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมหลักคือ ล่องแก่ง พายเรือ การเดินป่า การพักผ่อน หรือเป็นการศึกษาธรรมชาติ

2.4.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นรินทร์ สังข์รักษา (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา” (อ้างถึงในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541: 2-5) ได้กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่

ก. นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว แบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน นักท่องเที่ยวภายในประเทศ นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน และนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน

ข. ตลาดท่องเที่ยว คือการพยายามให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามกลุ่มเป้าหมายหรือตามแหล่งของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกบริการแก่นักท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธี คือ

- 1) การให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยใช้สื่อต่าง ๆ

ค. การขนส่ง หมายถึงการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ หรือกลับภูมิลำเนา โดยแบ่งการขนส่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การขนส่งทางรถยนต์
- 2) การขนส่งทางรถไฟ

3) การขนส่งทางเรือ

4) การขนส่งทางเครื่องบิน

ง.ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อเยี่ยมชม จับจ่าย หรือท่องเที่ยว โดยแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความอยากไปเยี่ยมชมสถานที่นั้น ๆ เช่น ไปชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ไปท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติ และภาพลักษณ์กับราคาค่าเข้าชมก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility) จำต้องมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเชื่อมโยงไปถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง เพราะแม้ว่าสถานที่แห่งนั้นจะมีความสวยงามหรือความน่าประทับใจ แต่เส้นทางคมนาคมก็เป็นหนึ่งในการตัดสินใจไปท่องเที่ยว

3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โดยปกติแล้วสิ่งอำนวยความสะดวกคือสิ่งที่รัฐบาลจัดให้เพื่อบริการประชาชน หากมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการก็จะประทับใจและสบายใจ

สามารถแยกประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกออกเป็น 3 ประเภท คือ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวประเภทการเข้าออก – เมือง เช่น การตรวจตราหนังสือเดินทาง ต่อมา สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การสื่อสาร ถนน การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น และสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัย มุ่งให้ความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สินแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว ได้แก่ การป้องกันการชิงทรัพย์ การโจรกรรม เป็นต้น

4) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีการต้อนรับอย่างเป็นมิตรจากเจ้าของท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ เช่น การให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น ส่งยิ้มให้นักท่องเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความยินดี หรือให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว คือการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ หรือการดักเตือน แนะนำ เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศึกษาวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน การเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีวิธีดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาจากแหล่งพื้นที่ที่ต้องการศึกษา คือ หมู่บ้านสันติชลและบ้านรักไทย โดยการสัมภาษณ์ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เกี่ยวกับประเด็นการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพและวิถีชีวิต

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การตั้งถิ่นฐาน ชาวจีนยูนนาน ประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และการจัดการการท่องเที่ยว โดยรวบรวมจากหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานเพื่อหาข้อเท็จจริงมาสนับสนุน รวมถึงศึกษาเอกสารงานวิจัยที่มีผู้ศึกษามาแล้ว จากสถาบันต่าง ๆ ดังนี้

ก. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข. สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ค. หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร

ง. นักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากนี้ยังรวบรวมเอกสารจากสื่อออนไลน์ เช่น หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ฐานข้อมูลการวิจัยฐานข้อมูลประชากรออนไลน์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โครงการงานสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และข้อมูลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจากเว็บไซต์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.2 พื้นที่ทำการศึกษา

พื้นที่ในการดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้คือ หมู่บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และบ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.3 วิธีการดำเนินงาน

3.3.1 กำหนดหัวข้องานวิจัยและทำโครงร่างงานวิจัย

3.3.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงสื่อออนไลน์ โดยแบ่งแยกการหาหัวข้อตามจุดประสงค์ คือหาข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับชาวยูนนาน รวมถึงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ข้อมูลลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนประชากร ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านสันติชลและบ้านรักไทย และข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยว

3.3.3 ออกภาคสนามที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอปายและอำเภอเมือง เพื่อเก็บข้อมูลโดยการไปพูดคุยกับคนในหมู่บ้านสันติชล และบ้านรักไทยและบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามและข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเพื่อไปสอบถามการตั้งถิ่นฐาน การใช้ชีวิต การประกอบอาชีพและการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3.3.4 รวบรวมข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและนำข้อมูลจากการค้นคว้าตามเอกสารและสื่อต่าง ๆ มาเป็นข้อสนับสนุน และทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.5 เรียบเรียงผลการศึกษาในรูปแบบของการวิจัย

3.4 เครื่องมือที่ใช้ศึกษา

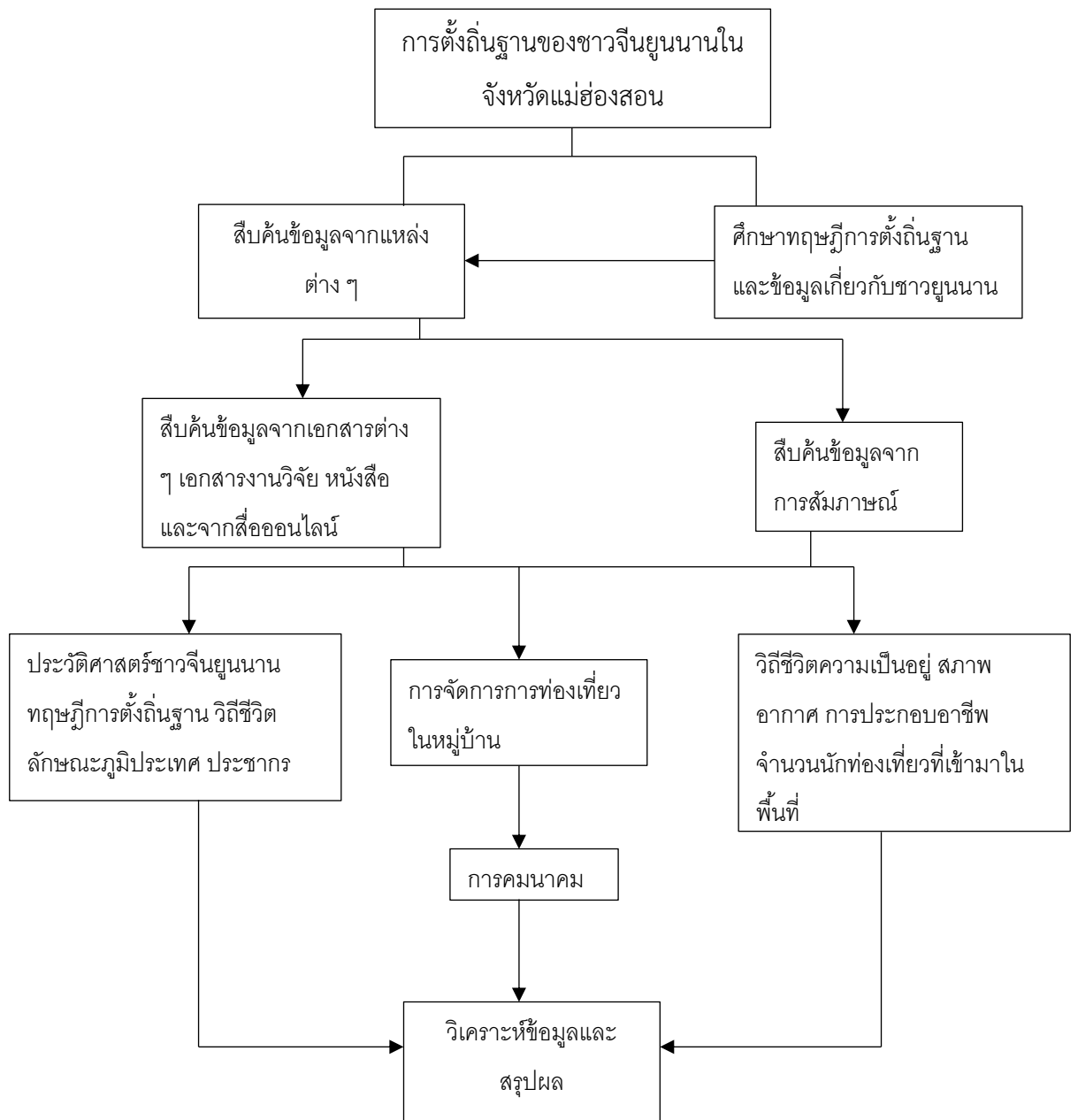
3.4.1 โปรแกรม Microsoft Word

3.4.2 เครื่องบันทึกเสียงหรือโทรศัพท์

3.5 ระยะเวลาดำเนินงาน

ผู้วิจัยเริ่มดำเนินงานวิจัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 – เดือนเมษายน พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลาทั้งหมด 8 เดือน

3.6 กรอบแนวคิดการศึกษาและการวิเคราะห์

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการศึกษาและการวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษา การวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่าบริเวณหมู่บ้านชาวจีนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากบริเวณมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

4.1 การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มประชากรที่อพยพเข้ามาอยู่ในบ้านรักไทย บ้านรุ่งอรุณและบ้านสันติชล คือชาวจีนจากคณะทหารปฏิวัติในประเทศจีน รวมทั้งมีชนกลุ่มน้อยชาว ไท ลีซอ ม้ง ว่า เป็นต้น

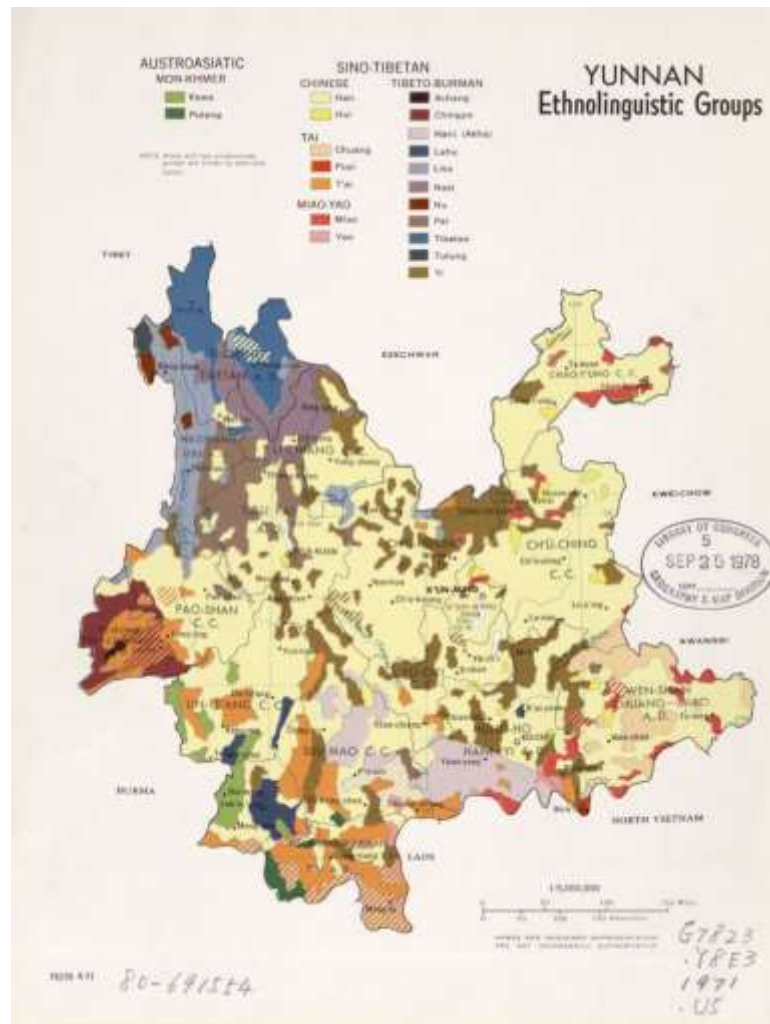
กลุ่มชาติพันธุ์จีนมีจำนวน 56 กลุ่ม โดยเป็นชนกลุ่มน้อย 55 กลุ่ม และอีกหนึ่งกลุ่มคือชาวฮั่น คิดเป็นร้อยละ 96 ของประชากรจีนทั้งหมด เป็นประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศจีน พื้นที่ในมณฑลยูนนานมีชนกลุ่มน้อยกระจาย ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายพื้นที่และหลายชนชาติ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ กลุ่มชาติพันธุ์จ้วง กลุ่มชาติพันธุ์เมี้ยว หรือชาวม้ง กลุ่มชาติพันธุ์ไต ฯลฯ

ลักษณะภูมิประเทศของมณฑลยูนนาน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีอาณาเขตติดต่อกับสามประเทศคือ สหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศเวียดนาม อีกทั้งยังเป็นมณฑลที่ใกล้ประเทศไทยมากที่สุด สภาพอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ย 15 – 18 องศาเซลเซียส

ภาพที่ 4.1 มณฑลยูนนาน

ที่มา: Google Map

ภาพที่ 4. 2 กลุ่มชาติพันธุ์ในมณฑลยูนนาน

ที่มา: Library of Congress

การมีชนกลุ่มน้อยหลายชนชาติทำให้มณฑลยูนนานมีประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ด้านประเพณี ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมอาหาร รวมถึงการสร้างที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม ศิลปะบางส่วนเผยแพร่ลงมายังประเทศเมียนมาและประเทศไทย และมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวจีนในมณฑลยูนนานที่เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วยังคงวัฒนธรรมเดิมไว้อยู่

4.1.1 สงครามกลางเมืองจีน

เหตุการณ์สำคัญที่ชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทยและปักหลักอาศัยอยู่ที่ประเทศไทย คือ เหตุการณ์สงครามกลางเมืองจีนใน พ.ศ. 2492 (ภาพที่ 4.3) เนื่องจากกองทัพปลดแอกประชาชนจีนนำโดยเหมาเจ๋อตง ยึดอำนาจเป็นรัฐบาลกลางได้ ทำให้กองทัพปฏิวัติประชาชนจีนของพรรคกั๋ว

มินตั้งต้องลี้ภัยออกจากประเทศ ผู้นำพรรค เจียงไคเชกย้ายไปตั้งรัฐบาลที่ไต้หวัน ทหารและประชาชนบางส่วนหนีออกนอกประเทศ ลงมาประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เมียนมา และประเทศไทย ประเทศจีนสถาปนาชื่อประเทศเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ มีเหมาเจ๋อตงเป็นเลขาธิการพรรค ถือเป็น การสิ้นสุดการปกครองแบบจักรพรรดิอย่างสมบูรณ์ และตั้งให้ทุกวันที่ 1 ตุลาคมของทุกปีเป็นวันชาติจีน

ภาพที่ 4.3 วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2492 ประชาชนกว่าสามหมื่นคนมาร่วมอวยพรกับการสถาปนาประเทศจีน

ที่มา: 南京政协

หลังจากสงครามจบลง พรรคปฏิวัติประชาชนจีนพ่ายแพ้ เจียงไคเชกย้ายไปตั้งรัฐบาลที่ไต้หวัน ในช่วงที่ลี้ภัยประชาชนและทหารไปไต้หวัน เจียงไคเชกได้กำหนดให้กองทัพที่ 8 และ 13 ซึ่งอยู่ในมณฑลยูนนานสกัดทหารคอมมิวนิสต์ไว้เพื่อถ่วงเวลา แต่การกดดันและกองกำลังที่แข็งแกร่งของพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้สู้ไม่ไหว จึงถอยร่นเข้าไปประเทศใกล้เคียง โดยแตกออกเป็นสองส่วน คือ บางส่วนเข้าไปในประเทศลาวและประเทศเวียดนาม และบางส่วนคือกองทัพที่ 8 หรือกองพล 93 เข้าไปตั้งกองบัญชาการในรัฐฉาน เชียงตุง ประเทศเมียนมา

กองกำลังทหารที่เข้าไปอยู่ในเมียนมายังคงมีความคิดที่จะแย่งชิงจีนแผ่นดินใหญ่กลับคืนมา โดยเกณฑ์กำลังพลจากเมียนมาได้เพิ่มถึงสี่พันคน เป็นชาวไทยใหญ่และชาวพื้นเมือง มีการฝึกสงคราม มีผู้ฝึกจากไต้หวัน แต่ประชาชนชาวยูนนานไม่ให้ความร่วมมือ จึงกลับเข้ามาอยู่ในเมียนมาแล้วกระจายกำลังเพื่อขยายอิทธิพลในรัฐฉาน โดยการเก็บภาษีคนในท้องถิ่น เข้าควบคุมธุรกิจค้า

ฝิ่น รวมถึงเข้าร่วมกับชาวไทใหญ่เพื่อสนับสนุนให้สู้รบกับเมียนมา เมื่อทางการเมียนมาเห็นว่าทหารจีนยูนนานเริ่มมีอิทธิพลจึงออกปราบปราม และเจรจาให้ทหารกั๋วมินตั้งออกจากเมียนมาทันที มีการประชุมเพื่อลงมติช่วยเหลือชาวจีนให้อพยพออกจากเมียนมา ได้ข้อสรุปว่าจะส่งกลับไปไต้หวัน และเดินทางผ่านประเทศไทย (โรม บุนนาค, 2559)

แต่ยังเหลือทหารที่หลบซ่อนอยู่ในเมียนมา จนใน พ.ศ. 2503 ทางกรมเมียนมาได้ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนขับไล่ทหารของเจียงไคเช็ค เมื่อมีการปะทะเกิดขึ้น ทหารของเจียงไคเช็คจึงถอยร่นลงมาจากแม่น้ำโขง เข้าไปอยู่ในประเทศลาว จากหลักฐานหลังจากโดนทางการเมียนมาจับกุมพบว่ามืออเมริกาเป็นผู้สนับสนุนทหารกั๋วมินตั้ง ทางอเมริกาจึงนำช่วยเหลือทหารโดยเครื่องบินไปส่งที่ไต้หวันจนสิ้นสุดในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2505 แต่มีบางส่วนที่ขอลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย และบางส่วนอยู่ในประเทศลาว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548) นายพลต้วนและนายพลหลี่โดนตัดขาดจากทางไต้หวัน ไม่ได้รับเงินช่วยเหลือ จึงเริ่มเข้าร่วมการค้าฝิ่นและมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ได้เงินจากการลำเลียงฝิ่นโดยเรียกเป็นค่าคุ้มครองการค้าฝิ่น มีการจัดตั้งสถานีวิทย์และมีทหารประจำการประมาณหนึ่งร้อยคนเพื่อเป็นตัวแทนในการค้าฝิ่นจากชาวบ้าน มีโรงกลั่นเฮโรอีนอยู่ที่ บริเวณถ้ำอบ สามเหลี่ยมทองคำ

ทหารพรรคกั๋วมินตั้งให้การกับรัฐบาลไทยว่าเป็นฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์และจะช่วยป้องกันและปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ภูเขา เพราะกองกำลังไทยไม่เชี่ยวชาญการรบตามภูเขา เพื่อแลกกับการได้อยู่ในประเทศไทย รวมถึงจุดประสงค์ในการทำธุรกิจค้าฝิ่นให้อยู่รอดต่อไป

ทางการรัฐบาลไทยได้มีการเจรจากับนายพลต้วนและนายพลหลี่ให้เดินทางกลับไต้หวัน แต่ถูกปฏิเสธจึงมีข้อสรุปได้ว่าให้กองทหารเหล่านี้เป็นผู้อพยพ พิจารณาจากการที่กองทหารช่วยต่อต้านกลุ่มคอมมิวนิสต์มาตลอด และให้คอยเป็นอาสาสมัครในการคุ้มกันคอมมิวนิสต์และเข้าร่วมในสงครามเขาค้อกำจัด พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เมื่อปิดฉากสงคราม ทางกรมไทยต้องการให้นายพลทั้งสองเลิกทำการค้าฝิ่นและลำเลียงฝิ่น นายพลต้วนและนายพลหลี่ยอมมอบฝิ่นดิบให้กับรัฐบาลไทย และได้รับสัญชาติไทยเป็นกรณีพิเศษ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

4.1.2 ชาวโกกั้ง

ในช่วงปี พ.ศ.2493 – 2504 มีชาวจีนกลุ่มแรกเข้ามาในประเทศไทย ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแม่สุยะ หรือบ้านรุ่งอรุณ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน คือพวกโกกั้ง (ภาพที่ 4.4) โดยมีโลซิงฮานเป็นผู้นำ โกกั้งเป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเมียนมา บริเวณรัฐฉาน การเข้ามาอาศัยในประเทศไทยของพวกโกกั้งนั้นเป็นการค้ายาเสพติด และยังเข้าร่วมกองทัพ

ของรัฐบาลเพื่อต่อต้านรัฐบาลอย่างกึ่ง แต่ใน พ.ศ.2516 วิกฤตการณ์ไทยจับกุมและส่งตัวกลับเมียนมา แม้ทางการเมียนมาจะมีโทษประหารแต่ก็ได้รับการอภัยโทษ ดังนั้น ธุรกิจการค้าฝิ่นของโลงฮานจึงเติบโตและรุ่งเรือง อีกทั้งยังได้รายได้มหาศาลแก่ประเทศเมียนมา การปราบปรามยาเสพติดในเมียนมาจึงไม่สำเร็จ (MGR ONLINE, 2556)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาพร้อมกลุ่มโกกั้งยังคงอาศัยอยู่ในทางตอนเหนือของประเทศไทย กลุ่มของชาวโกกั้งปักหลักอยู่ที่บ้านรุ่งอรุณ จ.แม่ฮ่องสอน เมื่อมีชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาจึงตั้งเป็นหมู่บ้านใน พ.ศ. 2526 แต่เส้นทางที่เป็นป่าเขา มีพื้นที่ติดกับชายแดนเมียนมา จึงเป็นเส้นทาง การลำเลียงยาเสพติดชั้นดี หลบซ่อนเข้าไปในผาในถ้ำ เส้นทางยาเสพติดเริ่มต้นมาจากกลุ่มว้าแดงและโกกั้งในประเทศเมียนมา ลงมาเรื่อย ๆ ตามเส้นทางคดเคี้ยวและสลับซับซ้อน หลบเข้าตามชายแดนทางแม่ฮ่องสอน จากนั้นจึงส่งให้นายทุนไปกระจายต่อ

การขนยามีวิธีการหลายรูปแบบ เช่น แบกใส่ปุ๋ย หรือใช้ม้าพ่อในการลำเลียง ใช้ประโยชน์จากเส้นทางใต้เขาเพื่อหลบหลีกตำรวจ เส้นทางจากแม่ฮ่องสอน มาพักที่บ้านรุ่งอรุณก่อนจะออกเดินทางต่อไปยังบ้านก๊อดสามสิบ ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวลีซูหรือลีซอ จะมีพ่อค้ามารับไปขายต่อหรือเดินทางต่อไปยังหมู่บ้านสันติชล

พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นหมู่บ้านชาวจีนล้วนเป็นพื้นที่สีแดง เส้นทาง การลำเลียงยาเสพติด ทำให้หมู่บ้านปิดตัวจากคนภายนอก เจ้าหน้าที่ไม่กล้าเข้ามา ชาวบ้านบางคนอยู่ด้วยความหวาดกลัว ระยะเวลาเกือบสามสิบปีจึงมีมาตรการปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2562)

ภาพที่ 4. 4 กลุ่มทหารโกกั้ง

ที่มา: คมชัดลึก

4.1.3 สงครามเขาค้อ

เหตุการณ์สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ชาวจีนได้อาศัยอยู่ในเมืองไทยคือ การเข้าร่วมรบในสงครามเขาค้อ ซึ่งเป็นสงครามทางอุดมการณ์ระหว่างทหารไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2508 “วันเสียงปืนแตก” เป็นการเปิดฉากสงครามเขาค้อ (ภาพที่ 4.5) เป็นสงครามระหว่างรัฐบาลไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย สงครามการแย่งพื้นที่และความคิดอุดมการณ์ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ต้องการขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐ เมื่อสงครามเริ่มขึ้น มีการส่งทหารจากโรงเรียนนายร้อย จปร. รวมถึงกลุ่มทหารจีนกั๋วมินตั้ง กองพล 93 จากดอยแม่สลองและแม่ฮ่องสอนไปช่วยทำศึกสงคราม เหตุการณ์ทางการเมืองนี้มีระยะเวลากว่า 15 ปี จึงจบลง ทหารจีนอพยพจึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้สงครามจบลง อีกทั้งยังได้รับพระราชทานค่าตอบแทนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประสงค์อยากให้ลูกหลานชาวจีนที่มาหากินอยู่เมืองไทย สามารถอาศัยอยู่ในเมืองไทยได้ รวมทั้งพระราชทานชื่อบ้านรักไทยและนามสกุลแก่ชาวจีน ดังนั้นชาวจีนจึงตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้นถาวร

ภาพที่ 4.5 สงครามเขาค้อ

ที่มา : มติชนออนไลน์

4.1.4 การตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านรุ่งอรุณ

บ้านรุ่งอรุณตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บริเวณรอบหมู่บ้านเป็นหุบเขา ประกอบด้วยถ้ำและดอยต่าง ๆ คือ ดอยแข่งช้าง ดอยหลุกตอง ดอยกึ่งถ้ำวัว มีแหล่งน้ำสำคัญคือ ลำห้วยแม่สุยะ ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากดอยหลวง

ก่อนจะมีการตั้งถิ่นฐาน อพยพเข้ามาในบ้านรุ่งอรุณ เกิดจากปัญหาทางการเมืองระหว่างเมียนมากับชาวโกกั้ง เมื่อเมียนมาเข้ายึดพื้นที่ไทยใหญ่ ผู้นำของโกกั้งทราบจึงเกิดการต่อสู้ ปะทะกัน แต่สุดท้ายโกกั้งยอมวางอาวุธลง ผู้นำหย่างเจิ้นเซินอพยพไปทางแม่น้ำสาละวิน และแต่งตั้งโลซิงฮัน มาเป็นผู้นำชั่วคราว สร้างความไว้วางใจแก่รัฐบาลเมียนมา และสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน แต่ใน พ.ศ. 2516 รัฐบาลเมียนมาต้องการให้โลซิงฮันสลายกองกำลัง เมื่อไม่มีทางสู้จึงแยกย้ายเข้ามาในประเทศไทย แต่สามเดือนหลังจากนั้นถูกรัฐบาลไทยจับกุมตัวได้และส่งกลับให้กับรัฐบาลเมียนมา

ทหารไทยใหญ่ที่อยู่ในเขตแดนเมียนมาได้ข้อสรุปว่าหากเดินทางกลับโกกั้งเส้นทางก็ลำบาก จึงอพยพเข้ามาในประเทศไทย เพราะสงบและไม่มีสงคราม เลือกลงที่อยู่ที่บ้านแม่สุยะในปัจจุบัน หลังจากนั้นจึงมีชาวจีนอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นชุมชนหมู่บ้าน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

ในด้านการสร้างบ้านเรือน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานคือ มีการรวมตัวเป็นกลุ่มภายในหมู่บ้าน ทอดยาวเรียงไปตามถนนภายในหมู่บ้าน การปกครองจะแบ่งเป็นกลุ่ม เรียกว่าป๊อก มีจำนวนประชากร 428 คน ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบวัสดุธรรมชาติ บ้านไม้ และบ้านปูน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

4.1.5 การตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านรักไทย

บ้านรักไทยตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ติดกับชายแดนพม่า และห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน 48 กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นป่าเสื่อมโทรม ป่าหญ้าคาสลับกับป่าไม้เบญจพรรณ ภูเขาหิน พื้นที่ทำกินไม่ค่อยมี และดินไม่อุดมสมบูรณ์ จึงมีประชากรอยู่ไม่มาก ในช่วงก่อนที่ชาวจีนจะอพยพเข้ามา มีชาวม้งไม่กี่ครอบครัวอาศัยอยู่

ก่อนจะซื้อบ้านรักไทย ชาวบ้านจะเรียกว่า บ้านแม่่อใหม่ เพราะบ้านแม่่อหลวงจะอยู่ฝั่งตรงข้าม ประเทศเมียนมา คำว่าแม่่อ สันนิษฐานว่ามาจาก หมื่อ ตามภาษาจีนยูนนาน แปลว่าที่เก็บรวบรวมข้าว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

ใน พ.ศ.2529 ทางรัฐบาลกำหนดให้หมู่บ้านอยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่การพัฒนาหมู่บ้านยังอยู่ในหน่วยเฉพาะกิจ 327 เหมือนเดิม และใน พ.ศ.2535 ได้เปลี่ยนจากชื่อ บ้านนาป่าแปกเป็น หมู่บ้านรักไทย หมู่ 6 ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้แต่งตั้งนายจำเริญ ทวีอภิรดีศิริ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ประชากรส่วนใหญ่ในบ้านรักไทยเป็นชาวจีนยูนนาน ที่อยู่ทางใต้ของประเทศจีน และส่วนหนึ่งเป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ม้ง การอพยพเข้ามาของชาวจีนคือ ลี้ภัยจากสงครามกลางเมืองจีนใน

พ.ศ. 2492 หลังจากพรรคก๊กมินตั๋งหรือทหารจีนคณะชาติพ่ายแพ้ให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ของเหมา เจ๋อตุง ทำให้เจียงไคเช็คหนีไปตั้งรัฐบาลที่ไต้หวัน ส่วนกองทหารที่อยู่ในมณฑลยูนนาน เมื่อด้านไม่ไหวก็ต้องหนีออกนอกประเทศ

กองพลที่ 93 มีนายพลหลี่ อติตผู้บัญชาการทหารบกคุณหมิง พรรคกั๋วมินตั๋ง อพยพผ่าน เชียงไฮ้ ไปทางฮ่องกง ไต้หวันและเข้าเมียนมา พยายามรวบรวมกำลังคน โดยเกณฑ์คนในพื้นที่ ชนกลุ่มน้อย เพื่อเข้าไปสู้กับกองทัพคอมมิวนิสต์ แต่ไม่สำเร็จจึงถอยร่นกลับมาที่เมียนมา

ในพ.ศ. 2503 กองทัพที่อยู่ในเมียนมาถูกทางการพม่าและจีนโจมตี จึงหนีไปทางลาว เมืองหลวงน้ำท่า จากนั้นมาเข้าไทยที่อำเภอเชียงของ ไปเชียงใหม่ อยู่ที่อำเภอฝาง และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ดังนั้นกองทัพทหารของนายพลหมิงจะอยู่ที่เชียงใหม่และเชียงรายก่อนอพยพเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จนถึงพ.ศ. 2510 เกิดสงครามเขาค้อ กวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์พื้นที่รอบผาตั้ง นายพลหลี่สั่งให้กระจายอำนาจเป็นกองร้อยเล็ก ๆ เพื่อเฝ้าระวัง ตามพื้นที่ โดยส่งไปที่ผาตั้ง เชียงราย เชียงใหม่ ส่วนที่แม่ฮ่องสอนคือที่บ้านนาป่าแบกกับแม่่อใหม่ ผู้นำที่มาบ้านนาป่าแบกคือ กุงเจาหล่ง

เมื่อเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็หาทำเลในการอยู่อาศัยและหาเงินเข้ากองทัพ โดยการเก็บค่าผ่านทางของการส่งสินค้าผ่านชายแดน เข้าเมียนมาเมืองตองยี แต่ภายหลังโดนจับได้ว่าโก่ง ทุเหล่าจึงหนีเข้าเมียนมาแล้วจึงกลับมาตั้งที่อยู่ใหม่คือ บ้านแม่่อใหม่ หรือบ้านรักไทยในปัจจุบัน เนื่องจากบริเวณนี้ทำการเกษตรง่ายกว่าที่บ้านนาป่าแบก มีที่ราบกลางหุบเขา ในพื้นที่มีอ่างเก็บน้ำที่ใช้บริโภคและทำการเกษตร หลังจากนั้นมิชชันนารีจากถ้ำอบ เชียงใหม่ย้ายมาเพิ่มจนเกิดเป็นชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

ในขณะเดียวกัน ช่วงเวลานั้นก็มีสงครามระหว่างโกกั้งและขุนสำ แ่งชิงพื้นที่ลาว รวมถึงบ้านรักไทย เป็นกรณีพิพาทของโกกั้งและขุนสำเรื่องด้านเก็บภาษี บางส่วนมาหลบที่บ้านรักไทย เมื่อมีการปะทะกัน ทางกองกำลังที่อยู่ถ้ำอบเข้ามาดูแล นำโดยหย่างไคซิง (เจ้าฟ้าเล่าหย่าง) และหย่างจงเซี่ยะ ทำให้คนในหมู่บ้านมากขึ้น และจัดระบบกฎเกณฑ์ปกครองตามระบบทหาร แต่ปัญหาความไม่สงบของกองทัพจีนคณะชาติตามแนวชายแดนที่ทางการไทยจำเป็นต้องเจรจากับรัฐบาลไต้หวัน จนได้มติใน พ.ศ. 2513 ให้กองทหารจีนคณะชาติ กองทัพ 3 และกองทัพ 5 อาศัยอยู่ในประเทศไทย ประสานงานไปทางเชียงใหม่และเชียงราย ให้ชาวจีนอพยพต้องยินยอมต่อกฎหมายไทย นายพลด้วนและนายพลหลี่อยู่ในฐานะผู้อพยพลี้ภัย และทางการได้ให้ความช่วยเหลือกับทหารจีน

คณะชาติ ให้มีอาชีพและเลี้ยงสัตว์อย่างเข้มงวด รัตกุมเพื่อต่อต้านยาเสพติด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

4.1.6 การตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านสันติชล

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากตัวเมืองป่าฝาง 4.5 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 1.8 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย 800 ไร่ ภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา มีลำห้วย 2 สายรอบล้อมหมู่บ้าน มีภูเขาสลับซับซ้อน ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ดินร่วนซุย เหมาะแก่การเพาะปลูก

การอพยพเข้ามาในบ้านสันติชล สืบเนื่องมาจากสงครามกลางเมืองจีน พ.ศ. 2492 ชาวจีนจำนวนมากอพยพออกนอกประเทศเพื่อลี้ภัยทางการเมือง เข้าไปอาศัยในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เวียดนาม เวียดนาม และไต้หวัน รวมถึงประเทศไทย แต่ก่อนที่จะเข้ามาในประเทศไทย อาศัยอยู่ในเวียดนามมาก่อน และมีปัญหากับทางรัฐบาล และปัญหายาเสพติด บางส่วนจึงเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

ชาวจีนคนแรกที่มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านสันติชลคือ นายเลาล้อ ล้อจา เดิมอยู่ประเทศจีน เขตเซียงซูยั้ง มณฑลยูนนาน ทำอาชีพค้าขาย มีฐานะดีมาก เข้าไปค้าขายในเวียดนาม และส่งลูกน้องจำนวนหนึ่งในรับภรรยาและลูกชายที่ประเทศจีน แต่โดนฆ่าตายหมด นายเลาล้อคิดว่ากลับไปคงไม่ได้แล้ว หากอยู่เวียดนามก็ไม่ค่อยมั่นคง จึงตัดสินใจมาประเทศไทย จุดหมายอยู่ที่เชียงใหม่ เพราะเป็นเมืองเจริญและมีชาวจีนอาศัยอยู่มาก แต่ระหว่างทางกลับโดนปล้น ได้รับบาดเจ็บ มีครอบครัวชาวลีซอช่วยเหลือ นายเลาล้อได้อยู่กินกับลูกสาวของเจ้าบ้านที่ช่วยเหลือ มีบุตรด้วยกัน 6 คน หลังจากนั้นในพ.ศ.2516 มีข่าวว่าบ้านฝึลจะสำรวจสำมะโนครัวประชากรและทำทะเบียนราษฎร นายเลาล้ออยากให้ตนและบุตรมีสัญชาติจึงย้ายไปบ้านฝึล อาศัยอยู่ที่นั่นสองปีจึงย้ายไปที่บ้านสันติชล (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552)

ประเด็นการตั้งถิ่นฐานแรกคือ เนื่องจากต้องการจะส่งบุตรเรียนหนังสือที่อ.ป่าฝาง แต่บุตรต้องการให้พ่อแม่ไปด้วย ครอบครัวนายเลาล้อจึงต้องย้ายจากดอยฝึลไปเช่าบ้านใกล้มีสยิดอำเภอป่าฝาง ด้วยความที่ดำรงชีวิตด้วยการเกษตรเป็นหลัก จึงต้องการหาพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ดี นายเลาล้อได้ชวนเพื่อนบ้านจากดอยฝึลไปหาทำเลใหม่ จนไปเจอที่บ้านสันติชลปัจจุบัน

ประเด็นที่สองคือ เลือกลงที่ตั้งตามหลัก เฟิงสุ่ย คือการดูทิศทางน้ำกับทิศทางลม เพราะชาวจีนเชื่อเรื่องที่ตั้งโดยดูฮวงจุ้ย ถ้าเฟิงสุ่ยดีจะเจริญ ลูกหลานจะมีชีวิตที่ดี ประสบความสำเร็จ ซึ่งบ้านสันติชลมีหลักเฟิงสุ่ยที่ถูกต้อง หลังหมู่บ้านเป็นเขาสลับซับซ้อน เปรียบเหมือนมังกร เป็นผู้สนับสนุน

ส่งเสริม เป็นผู้แข็งแกร่ง รอบหมู่บ้านมีลำน้ำสองสาย คือ ลำห้วยม่วงก่อนและลำห้วยป่าเป่า เชื่อว่าเป็นเส้นเลือดของมังกรหล่อเลี้ยงให้มีชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552)

4.2 วิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน

4.2.1 บ้านรุ่งอรุณ

เริ่มแรกดำรงชีวิตโดยพึ่งพาการเกษตร ปลูกข้าวและข้าวโพด บริเวณดอยหลุกดอง

อาหมี่ แซ่หู่ ชาวจีนที่อพยพมาให้ข้อมูลว่าเข้ามาอยู่เมืองไทยเพราะว่าหากินง่าย มาปลูกข้าว ทำไร่ข้าว แต่ก่อนไม่ได้มีรายได้มาก มีชาวจีนคนหนึ่งขายรองเท้าพองประทังชีวิตไป (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2562)

ใน พ.ศ 2517 มีขุนแสนเข้ามาขายของในหมู่บ้าน มาพร้อมกองกำลังติดอาวุธและม้า ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น เนื่องจากตอนขุนแสนกลับไม่ยอกนำมาค้ากลับไปด้วย จึงขายให้ชาวบ้านในราคาถูก ดังนั้นชาวบ้านจึงใช้เป็นพาหนะขนส่งรับจ้างบรรทุกข้าว งา และถั่วเหลืองให้หมู่บ้านใกล้เคียง อาชีพคนในหมู่บ้านเปลี่ยนจากทำไร่มาทำอาชีพรับจ้างขนส่งสินค้า นอกจากเศรษฐกิจดีขึ้น ระบบการศึกษาก็ถูกตั้งขึ้น เมื่อขุนแสนแจ้งกับรัฐบาลไทยว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนในชุมชน แม้ขุนแสนจะโดนทางการไทยให้สลายกองกำลังและกลับเมียนมา แต่ชาวบ้านก็ใช้ชีวิตโดยการเลี้ยงม้าและทำการเกษตรเป็นหลัก ชีวิตของคนในหมู่บ้านอยู่กันอย่างมีความสุขมาเกือบสิบปี ก่อนจะมียาเสพติดเข้ามา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

การเข้ามาของยาเสพติดทำให้คนติดพันได้ง่าย เนื่องจากได้เงินเยอะและสบาย ประกอบกับการไม่มีสัญชาติ ไม่ได้รับความรู้ ไม่รู้กฎหมาย ไม่รู้ภาษา ยาเสพติดจึงเป็นหนทางที่ง่ายต่อการได้เงิน

ปัจจุบัน การคมนาคม เทคโนโลยี การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ สะดวกกว่าแต่ก่อน ทำให้การรับรู้ข้อมูล การติดต่อค้าขายของคนในชุมชนกว้างขวางขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่ค้าขายกันในหมู่บ้าน ผู้คนบางส่วนไปทำงานในเมืองหลวงหรือจังหวัดอื่น ส่งรายได้ให้กับครอบครัว รายได้ของคนในชุมชนมาจากการท่องเที่ยวและปลูกพืช เพราะช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยวต้องหารายได้เพิ่ม ยังมีการปลูกกาแฟ เพื่อเป็นรายได้

ด้านการศึกษา มีสถานศึกษาเข้าถึง คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงการศึกษามากขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาได้ทั่วประเทศ รวมถึงพื้นที่ชนบทห่างไกล เกิดโครงการด้านการศึกษาหลายหลาย เช่น ครูดอย ครูชุมชน ด้านสถานศึกษา แม้จะไม่ได้มีตัวเลือกมากแต่มีการให้บริการของรัฐบาล คือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา

๙๙ (แม่สุยะ) ขึ้นกับสำนักงานการศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ผู้อำนวยการโรงเรียนคือ นางสาวสุนีย์ ดวงเกต (สำนักกรรมการศึกษาระดับพื้นฐาน, 2561) และมีโรงเรียนสอนภาษาจีนคือ โรงเรียนเผยเต๋อ

ด้านสาธารณสุข ปัจจุบัน สาธารณสุขเข้าถึงทุกพื้นที่ในประเทศไทย บริเวณบ้านรุ่งอรุณ ขึ้นกับอำเภอเมือง การให้บริการด้านสาธารณสุขคือ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และเปิดให้ผู้คนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ เช่น ธรรมนูญการป้องกันไข้เลือดออก โดยขอความร่วมมือจากคนในพื้นที่ (ภาพที่ 4.6)

ภาพที่ 4.6 การรณรงค์ของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

4.2.2 การปราบปรามยาเสพติด

พื้นที่ยาเสพติดของหมู่บ้านชาวจีนในทางตอนเหนือทำให้หมู่บ้านชาวจีนปิดเงียบมานานกว่าสามสิบปี สถานการณ์ไม่สงบ บางครอบครัวชีวิตย่ำแย่ ไม่มีสัญชาติไทย ทำงานลำบาก ไปไหนก็โดนจับได้ง่าย ๆ หนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้านแม่สุยะ (บ้านรุ่งอรุณ) นายสุเมธ แซ่หยาง ได้ให้ข้อมูลว่าคนพวกนั้นมีอาวุธ ชาวบ้านกลัว ถ้าปราบกลุ่มย่อยไปแต่กลุ่มใหญ่ยังเหลือมันก็อันตราย สังคมในชุมชนค่อนข้างแย่ ยาเสพติดเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ครอบครัวเดือดร้อน แต่ชาวบ้านก็พยายามจะช่วยเหลือ เมื่อเจ้าหน้าที่มาขอตรวจก็ให้ความร่วมมือ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2562)

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ของหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ยาเสพติดทำให้ไม่มีใครเข้ามา ไม่มีนักท่องเที่ยว การดำรงชีวิตอยู่ลำบากเพราะขาดรายได้ แต่ในยุครัฐบาลทักษิณที่ประกาศสงครามยาเสพติด โดยใช้วิธีกำจัดอย่างเด็ดขาด รัฐบาลได้ตั้งงบการปราบปรามยาเสพติดสูงถึงสี่พันล้านบาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 – 30 เมษายน พ.ศ. 2546 และยืนยันว่าจะทำให้ยาเสพติดหมดจากแผ่นดินไทยภายใน 18 เดือน ก่อนวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2547 (ผู้จัดการ, 2545)

สงครามยาเสพติดของรัฐบาลทักษิณ ในช่วงสามเดือนแรกมีเลขผู้เสียชีวิตกว่าสามพันคน สามารถจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้หลายราย โดยวิธีการเด็ดขาด คือจับเข้าคุก หรือทำวิสามัญฆาตกรรม (NOW 26, 2559) รวมถึงผู้ค้ายาเสพติดทางตอนเหนือและชายแดนประเทศไทยก็ถูกปราบปราม

4.2.3 บ้านรักไทย

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนยูนนาน ชาวจีนอพยพ มีชาวเขาอาศัยบางส่วน เช่น ชาวม้ง ชาวไทใหญ่ ทำอาชีพการเกษตร ปลูกฝิ่นที่สูง มีการสำรวจประชากรใน พ.ศ. 2548 มีทั้งหมด 941 คน 200 ครอบครัว ปัจจุบันได้รับสัญชาติไทยทั้งหมด

ทำอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง ปลูกชา เลี้ยงสัตว์ เปิดร้านขายของ แต่มีข้อจำกัดทางสัญชาติ อยู่ในฐานะผู้อพยพ ทำให้การใช้ชีวิตบางอย่างไม่สะดวก เช่น ออกไปนอกพื้นที่

ช่วงแรกสร้างบ้านเป็นบ้านไม้ไผ่มุงด้วยหญ้าคา ปัจจุบันมีการสร้างบ้านปูนหรือบ้านดินเพื่อความแข็งแรง มั่นคงและทนต่อสภาพอากาศ

เมื่อมีชาวจีนอาศัยอยู่ในพื้นที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นวิถีชีวิตแบบชาวจีน ในเรื่องการใช้ภาษา ถึงแม้ว่าจะอยู่ในเมืองไทย พูดภาษาไทยได้ แต่เมื่อครอบครัวเป็นชาวจีนจึงต้องเรียนภาษาจีน

ความเป็นอยู่อาศัยของชาวจีนบ้านรักไทยดำรงชีวิตด้วยการเกษตร เน้นการทำไร่ ทำนา ทำสวน สวนชา รับจ้าง เป็นหลัก เช่น รับจ้างเก็บชา ถางสวน ขุดนา ทำฟืน เลี้ยงเด็ก ขายของในร้านอาหาร ส่งของ เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม อีกทั้งยังมีการแปรรูปอาหารขาย เช่น หัวผักกาดดอง เต้าหู้ยี้ ผักกาดดอง ผลไม้ดอง ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นของมีชื่อเสียงของบ้านรักไทย

ในสมัยนั้นเดินทางด้วยการขี่ม้า หากบ้านใดมีม้าก็จะรับจ้างขนข้าวเปลือกสำหรับไร่ที่รถเข้าไปไม่ได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

นายจำตา เจ้าของบ้าน ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า แม้สมัยก่อนจะมีการเข้ามาอาศัยอยู่แต่พื้นที่ยังไม่เจริญ ถนนเป็นถนนลูกรัง หรือเป็นป่าเขา เดินทางลำบาก เมื่อเดินทางไปที่ยังต้องขี่ม้าอยู่ ในด้านที่อยู่อาศัย บางคนมีการสร้างบ้านเล็ก ๆ และปูฝ้ายนอน เริ่มมีการตัดถนนเข้ามาใน พ.ศ. 2537

มีการสร้างคุกใต้ดิน สร้างยุ้งฉางข้าว คุกไม้บนดิน กำหนดกฎเกณฑ์เงินเดือนและสวัสดิการ ตามลำดับ จากนั้นในปีต่อมา พ.ศ. 2519 มีทหารจาก บก04 เข้ามาตรวจตราหมู่บ้าน

และชี้แจงว่า ชาวบ้านจะได้พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยจากป่าสงวนทั้งหมด 3,500 ไร่ แบ่งเป็นที่ทำกิน 2,500 ไร่ และที่อยู่อาศัยอีก 1,000 ไร่ อีกทั้งมีข้อกำหนดในการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน เมื่อต้องการเดินทางไปอื่นต้องแจ้ง ผอ.บก.04 สามารถออกไปได้ 12 วัน และกำหนดจังหวัดที่อนุญาตคือ เชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

ชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีพื้นที่ทำกิน เวลาเก็บเกี่ยวและวางขาย มีการทำการเกษตร ดังนี้

ก. ปลูกข้าว ทำนา ในเดือนเมษายนเริ่มเตรียมดิน ส่วนพฤษภาคมเริ่มปลูกข้าว เป็นเวลา 6 เดือน พอถึงเดือนพฤศจิกายน จึงเริ่มเก็บเกี่ยว และเตรียมดินเพื่อปลูกกระเทียม จากนั้นเดือนมีนาคม – เมษายน ก็เตรียมดินเพื่อทำนา เป็นแบบนี้วนไปทุกปี แต่ส่วนใหญ่การปลูกข้าว เมื่อเก็บไปรอบหนึ่งแล้วจะไม่ปลูกซ้ำอีก ทิ้งไว้ประมาณ 2 ปี แล้วกลับมาปลูก เนื่องจากหญ้าจะขึ้นหนาและไม่มีกำลังถอน

ข. สวนชา พื้นที่ปลูกชาจะปลูกชาอย่างเดียว ตอนแรกไม่ได้ปลูกเป็นพืชหลัก แต่ใน พ.ศ.2531 ได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินและมูลนิธิผู้ภัยเงินอิสระ จึงปลูกกันเป็นหลัก โดยชาที่นิยมปลูกกันมีสามสายพันธุ์ ดังนี้

- 1) ชาใต้หวันเบอร์ 12 เป็นชาพันธุ์ที่ดีที่สุด
- 2) พันธุ์ชิงชิง
- 3) พันธุ์อุ่หลง
- 4) ข้าวโพด ปลูกสลับกับข้าวไร่
- 5) ผักกาด – หัวผักกาด ถ้าบ้านไหนไม่ปลูกผักชนิดอื่น ก็ปลูกผักกาด หัวผักกาด และสามารถทำผักกาดดองได้ มีระยะเวลาเก็บเกี่ยวช่วง 45 – 55 วัน
- 6) ทำไร่ ปลูกพริก ปลูก ฟักทอง แตง ฟักเขียว มะระขึ้นก

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาที่โดดเด่นของชาวจีนยูนนานคือ การถนอมอาหาร ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อจะได้เก็บอาหารไว้ได้นานขึ้น โดยไม่ผ่านสารเคมีใด ๆ

การถนอมอาหารที่ขึ้นชื่อของชาวจีนยูนนานคือ เนื้อน้ำค้ำ (กางปา) เกิดขึ้นจากประเทศจีน ในช่วงฤดูหนาว อากาศหนาวจัด หิมะตก ทำให้ต้องตุนอาหารไว้ในบ้านและหาวิธีที่ทำให้ไม่เสีย

โดยจะนำเนื้อไปหมักแล้วเอาไปตากรับน้ำค้างตอนกลางคืน และรับแสงแดดตอนกลางวัน ทำให้เนื้อสะอาด ในปัจจุบันจะตากไว้หนึ่งคืน (SpokeDark.TV, 2560)

เต้าหู้ยี้ เกิดจากการหมัก นำส่วนผสมต่าง ๆ เช่น พริก หอมแดงไปหมักกับเต้าหู้ก่อน ทิ้งไว้ประมาณครึ่งเดือนก็นำมารับประทานได้ แต่ต้องระวังเรื่องความสะอาด หากดูแลไม่ดีอาจทำให้อาหารเป็นพิษได้

ผักกาดดอง ผักกาดดอง หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำผักกาดเขียวปลีหรือผักกาดชนิดอื่นที่เหมาะสม ทั้งหัวหรือทำเป็นชิ้นตามขนาดที่ต้องการ อาจนำไปแช่ในน้ำปูนใสหรือสารช่วยทำให้กรอบก่อน เช่น แคลเซียมคลอไรด์ แคลเซียมแล็กเทต นำมาดองในน้ำดอง ในระยะเวลาที่เหมาะสม หรือนำมาดองในน้ำปรุงรสอีกครั้ง (Food Network Solution, 2547)

ด้านการศึกษา

ทางกรมการศึกษาอยากจะพัฒนาด้านการศึกษาในหมู่บ้านรักไทย ใน พ.ศ. 2526 ทางการศึกษาประถมแห่งชาติจังหวัดแม่ฮ่องสอน เลือกรูปแบบการมา 2 ท่าน คือ นายสามารถสิงห์พรม มาเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และนางมยุรี สิงห์พรม เป็นครูผู้สอน แต่ก่อนหน้ามีโรงเรียนอยู่แล้ว คือโรงเรียนบ้านรักไทย มีครูผู้สอนจำนวน 4 ท่าน คือ หย่างไคซิง ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ หย่างจงเซี่ยะ โสหลู่ แซ่ถ้ง และหวังเหล่าซือ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548) การเรียนการสอนมีทุกวันตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงสี่โมงครึ่ง และมีสอนภาษาจีนช่วง ห้าโมงเย็นถึงสองทุ่ม

ด้านสาธารณสุข

เริ่มพัฒนาใน พ.ศ. 2532 ได้รับเงินสนับสนุนจาก The Free China Relief Association (FCRA) องค์การนอกภาครัฐ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นผู้ลี้ภัยและบรรเทาภัยพิบัติ และสมาคมชาวจีนโพ้นทะเลสร้างสถานอนามัย มีฟางอิงกวง ให้การรักษาโดยการฝังเข็ม จากนั้นในปีต่อมา ทางสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้นายสมศักดิ์ คงแดง มาบริการรักษา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

ใน พ.ศ. 2536 สำนักงานสาธารณสุขขึ้นทะเบียนสถานอนามัยบ้านรักไทยและอยู่ในการดูแลของสำนักงานสาธารณสุข ปัจจุบันใช้ยาแผนปัจจุบันรักษา

ภาพที่ 4.7 สถานีนามัยบ้านรักไทย

ที่มา: กระทรวงสาธารณสุข

4.2.4 บ้านสันติชล

เมื่อได้ทำเลในการตั้งถิ่นฐานแล้วก็มีคนเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงแรกบุกเบิกที่ดินทำการเกษตร ปลูกข้าวไร่ ปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ แต่เมื่อคนเข้ามามากขึ้น นายเลาล้อคิดว่าแค่ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดไม่พอกิน มีความคิดจะปลูกลิ้นจี่ จึงให้ลูกสาวไปซื้อพันธุ์เมล็ดสาละจากบ้านยาง หมู่บ้านชาวจีนในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้มาแล้วก็ให้บ้านอื่นปลูกด้วย ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ปลูกลิ้นจี่มากที่สุด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552)

ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจในช่วงแรกเป็นเพียงแค่การซื้อขายในหมู่บ้าน รับจ้างเป็นแรงงาน ผู้คนไม่ได้มีฐานะสูงมากเพราะเป็นสังคมการเกษตร รวมถึงด้านการศึกษา มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาเพียงพอ อีกทั้งปัญหาด้านการไม่มีสัญชาติทำให้ยากต่อการประกอบอาชีพ ดังนั้น เมื่อยาเสพติดเข้ามา คนจึงติดพันกันง่าย เพราะได้เงินเยอะและได้เงินเร็ว จึงเกิดเป็นปัญหาในชุมชน

เมื่อมีการปราบปรามยาเสพติด ผู้คนกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมเหมือนเดิม มีที่ทำกินเป็นของตนเอง มีการทำไร่พืชผลและไม้ผล ผลไม้มีการปลูกลิ้นจี่มากที่สุด ปลูกส้ม และลำไยตามลำดับ ส่วนการทำไร่สวน คือปลูกข้าวไร่ กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชผักผลไม้ต่าง ๆ การดำรงชีวิตเพราะจนลง บางคนต้องไปขายแรงงานต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศไต้หวัน เพราะใช้ภาษาจีนและค่าตอบแทนสูง

หลังจากที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามา มีจุดประสงค์ของงานวิจัยคือหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการผลผลิตจากถั่วเหลืองด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวจีนยูนนาน จึงมีการปลูกถั่วเหลืองเพื่อทำอาหารแปรรูป

ปัจจุบันเศรษฐกิจของบ้านสันติชลมีเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามา เพราะเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ชมวิถีวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเปิดร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก

ด้านอาหาร

มีอาหารหลากหลาย ส่วนใหญ่ชาวบ้านรับประทานเป็นอาหารจีน เพราะวัตถุดิบสามารถหาได้ในพื้นที่ โดยเฉพาะชา เพราะมีการปลูกชา ไวน์ลิ้นจี่ ยาตองเหล้าสมุนไพรจีน ส่วนในด้านอาหาร เช่น ขนมตั้งเกา มูกวาจี (ไก่ดำ) ขาหมู ไก่ตุ๋นยาจีน สุกี้ยูนนาน บะหมี่ยูนนาน เกี้ยวทอด หมั่นโถว ผัดผัก เนื้อผัดผักกาดตอง ยำยูนนาน ยำยอดชา เป็นต้น

อาหารแปรรูปจากถั่วเหลือง เช่น น้ำเต้าหู้ ฟองเต้าหู้ เต้าหู้ยี้ เต้าหู้สด

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีการแปรรูปถั่วเหลือง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวจีน โดยเฉพาะถั่วเน่ายูนนาน ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อในภาคเหนือของประเทศไทย นำไปปรุงอาหาร รสชาติหอมอร่อย ทำจากถั่วเหลืองที่ต้มในน้ำร้อนเพื่อกำจัดจุลินทรีย์ เหลือแต่แลคโตบาซิลลัส ซับทีลีส (ชื่ออังกฤษ) เป็นเชื้อรา เพื่อให้เน่า เมื่อต้มจนเปื่อยแล้วนำไปหมักในกระบุงหรือในกล่อง ในหม้อ จากนั้นปิดฝาทันที เพราะถ้าโดนอากาศเย็นอาจเป็นพิษได้ จากนั้นเก็บไว้ 3 วัน และต้องอยู่ในที่ร่ม อากาศถ่ายเทสะดวก เสร็จแล้วนำไปปรุงอาหารได้

เมื่อหมักเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะได้ประเภทของถั่วเน่า ดังนี้

ก. ถั่วเน่าซา คือถั่วเน่าที่หมักเสร็จแล้ว นำมารับประทานได้เลย ทานคู่กับใบโหระพาหรือคั่วพริกเกลือ

ข. ถั่วเน่าเมอะ คือ ถั่วเน่าซาตำละเอียด แล้วนำไปนึ่งจนสุก

ค. ถั่วเน่าแค้ป คือ ถั่วเน่าซาตำละเอียดแล้วนำไปบดเป็นแผ่นเรียบๆ บาง ๆ ขนาดพอดี จากนั้นนำไปตากแห้ง จะมีกลิ่นหอม เก็บไว้ได้เป็นปี

ง. ถั่วเน่าแอ้ป คือ ถั่วเน่าแค้ปย่าง มีกลิ่นหอมขึ้น (MGR Online, 2559)

นอกจากนี้ยังมีอาหารแปรรูปอื่น ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ยิงชวงไข่ เต้าหู้พันปี แหนมยูนนาน เต้าเจี้ยวยูนนาน ไวน์ลิ้นจี่ เพราะที่บ้านสันติชลมีการปลูกลิ้นจี่เป็นจำนวนมาก สหรัยยูนนาน หัวไชเท้าตากแห้ง กระเทียมดอง เห็ดหอมแห้ง ลิ้นจี่อบแห้ง ผักกาดดองสมุนไพร เต้าหู้สุด บ้วย ข้าวเกรียบถั่วเหลือง ผักกาดเส้นแห้ง เป็นต้น

จะเห็นว่าอาหารแปรรูปล้วนเป็นของที่มีอยู่ในพื้นที่ และจะมีวิธีการแปรรูปโดยการดอง และและตากแห้งเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากระยะเวลาในการเก็บจะอยู่ได้นาน

ด้านภาษาและการศึกษา

ช่วงพ.ศ. 2528 มีมูลนิธิเพื่อคนจีนโพ้นทะเลของไต้หวันเปิดขึ้น เพื่อสนับสนุนชาวจีนที่อยู่ ในนอกประเทศ แต่ปัจจุบันมูลนิธิได้ปิดตัวลงแล้ว

ในหมู่บ้านจะเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีน หากเรียนภาษาไทยจะมีโรงเรียนนอกหมู่บ้าน หรือในตัวเมืองปาย การเรียนการสอนเรียนวันจันทร์ – ศุกร์ ส่วนภาษาจีนจะเรียนตอนเย็นตั้งแต่ 18.00น. – 21.00 น. แต่ก่อนหลายคนพูดไทยไม่ได้ หรือถ้าได้เรียนหนังสือก็เรียนพออ่านออกเขียน ได้เท่านั้น แต่ปัจจุบันเมื่อได้รับสัญชาติแล้ว การเดินทางสะดวกมากขึ้น การศึกษาเข้าถึงง่าย ผู้คนใน ชุมชนพูดภาษาไทยและภาษาจีนได้ โรงเรียนที่ใกล้หมู่บ้านที่สุดในปัจจุบันคือ โรงเรียนบ้านใหม่ สหสัมพันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนคือ นายสุเทพ ใจแปง และโรงเรียนห่างจากอำเภอปายเพียง 3 กิโลเมตร (กลุ่มสารสนเทศ สนผ., 2561)

ด้านบทบาทหน้าที่

มีการตั้งผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมาย แต่การเป็นหมู่บ้านบริวารของสันติชลจึงคัดเลือกผู้นำ กันเอง เป็นคนที่ปกครองดูแลหมู่บ้านได้ มีปัญหาที่คอยแจ้ง ผู้นำคนแรกคือ นายสาม ล่อจา บุตรชาย คนโตของนายเลาล่อ ล่อจา นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยผู้นำ เจริญญิกหมู่บ้าน หัวหน้ากลุ่มเยาวชน ผู้นำ ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรึกษาอาวุโสหมู่บ้าน ครูใหญ่โรงเรียนจีน

ด้านวัฒนธรรม ประเพณี

ในสมัยก่อนมีการแต่งงานกับคนสายเดียวกัน แต่ปัจจุบันหลายครอบครัวมีอิสระในการหา คู่ครอง บางส่วนกลับไปทำงานที่ไต้หวันก็สร้างครอบครัวกับชาวจีนที่ไต้หวัน

มีการสืบสานวัฒนธรรมเยาวชน การแต่งกายด้วยชุดจีน อย่างชุดกี่เพ้า แต่ในปัจจุบันจะใส่ ในงานสำคัญ เช่น งานเทศกาลต่าง ๆ เทศกาลตรุษจีน วันขึ้นปีใหม่

ศิลปะการแสดงของชาวยุณนานคือ การแสดงรำพัดและการแสดงศิลปะยุณนาน (ระบำนกยูง)

4.3 การเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน

4.3.1 บ้านรุ่งอรุณ

เมื่อยาเสพติดหมดไป เจ้าหน้าที่ทหารและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมี พันโทปิยะวุฒิ โลสุยะ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย โดยจะหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะแบ่งการจัดระบบในหมู่บ้าน ดังนี้

ก. จัดระบบประชากร มีการสำรวจสำมะโนครัวประชากร พบว่าประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวจีน ชาวไทใหญ่ และชาวลีซอ และได้คัดเลือกผู้นำหมู่บ้าน คือ นายเหล่าไก่อ๊ แซ่หยาง จากนั้นได้ออกกฎของหมู่บ้าน เช่น หากผู้ใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ไปมอบตัวกับเจ้าหน้าที่ เพื่อบำบัดรักษา ผู้ใดขับซิ่งจักรยานยนต์เกิน 40 กม./ชม. เมื่อถูกจับได้จะถูกปรับ 200 บาท การเข้าออกหมู่บ้านจะมีเวลาเข้าออก และหากมีคนรู้จักเข้ามาพักก็ต้องแจ้งหมู่บ้านก่อน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ หากไม่ทำตามกฎของหมู่บ้านเป็น ครั้งที่สองจะงดให้ความช่วยเหลือ ตัดน้ำตัดไฟ และประชาสัมพันธุ์ให้ชาวบ้านช่วยดูแลหมู่บ้าน แจ้งเบาะแสเรื่องยาเสพติดหากค้นพบ

ข. จัดระบบป้องกัน จะมีการคัดแยกราษฎร คือแยกผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ไปมอบตัว ทำประชาคมหมู่บ้าน จัดการประชาคมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยนำมาอบรม มีผู้กลับใจ 17 ราย และอีก 6 ราย หนีออกนอกประเทศ นอกจากนี้ยังอบรมชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน มีการตั้งป้อมยามหมู่บ้าน ติดตามและแจ้งเบาะแสหรือรายงานข่าวสาร

ค. จัดระบบการพัฒนา ใช้แผนเร่งพัฒนาการอ่านและเขียน เพื่อให้อ่านออกเขียนภาษาไทยได้ สร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ปรับปรุงพื้นที่ สร้างสวนสุขภาพในหมู่บ้าน อบรมวิชาชีพช่างไฟฟ้า ศึกษาดูงานโครงการพระราชดำริปางตอง

การปรับปรุงพื้นที่ทำให้มีการจัดสรรที่ดินอย่างเป็นระบบ เนื่องจากพื้นที่ทำกินมีน้อย เนื่องจากมีพื้นที่ทำเกษตรได้แค่ที่ราบสูงชันเชิงเขา ที่เพาะปลูกน้อยและที่ดินที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์น้อย ปลูกพืชได้ 1 ครั้งต่อปี ปลูกพืชที่สูง คือ ชา กาแฟ ข้าว ข้าวโพด ไม้ ท้อ เป็นต้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

เมื่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาช่วยเหลือ โดยเข้ามาคุยกับชาวบ้านว่าถ้าไม่มียาเสพติดแล้วจะทำอะไร จึงได้ข้อสรุปว่าทำเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นำวัฒนธรรมที่เป็น

เอกลักษณ์ออกมาเป็นจุดขาย เพิ่มพูนศักยภาพขององค์กรชุมชนในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนและช่วยส่งเสริมเกษตรแบบยั่งยืน ส่งเสริมเกษตรบนที่สูง ส่งเสริมวิชาชีพ ให้สัญชาติไทย ซึ่งผลที่ออกมา ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นระบบ ทำลายโครงข่ายยาเสพติดอย่างสิ้นเชิง

เมื่อพัฒนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่บ้านรุ่งอรุณมีลักษณะเด่นคือ มีภูเขาหินที่เกิดจากการสลายตัวของภูเขาไฟในอดีต มีลำห้วยแม่สุยะไหลผ่านบรรจบกับลำน้ำไหลลงสู่แม่น้ำปาย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้วางรูปแบบและกำหนดรายละเอียดในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมกับอบรมและพัฒนาศักยภาพ สำหรับบ้านรุ่งอรุณ เป็นการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

เนื่องจากวัฒนธรรมของบ้านรุ่งอรุณมีทั้งชาวจีน ชาวไทใหญ่ และชาวลาล่าหู่ดำ จึงเป็นจุดเด่นในการนำเสนอ และเข้าถึงง่าย นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ถึง 3 วัฒนธรรม คือ

ก. วัฒนธรรมและประเพณีจีน เช่น วันตรุษจีน มีการเฉลิมฉลองแบบชาวจีน จะแบ่งเป็นวันสำคัญ 5 วัน มีการแต่งกายชุดใหม่ รับซองแดงหรืออั่งเปา กลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่ของภรรยา เป็นต้น หรือวันเซ็งเม้ง วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลตวนอู่ หรือเทศกาลบ๊ะจ่าง วัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงปรากฏในหมู่บ้านแห่งนี้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งรสชาติของอาหารจีนยูนนานเป็นสิ่งที่โดดเด่นเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจะได้ชิมอาหารเหล่านี้ เช่น ต้าตุ๋น หรือชาหมูฮ้องเต้ เซิงหุย (ลาบยูนนาน) ซุหุย หรือเนื้อซูปแป้งทอด ไส้หมูยูนนาน เป็นต้น

ก. วัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ในจินทางตอนใต้ มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่โดดเด่น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น หล่เต็นเห็ง หรือการถวายเทียนจำนวน 100 เล่ม จะทำบุญในเดือน 12 และก่อนถวายจะแห่ไปตามหมู่บ้านและถวายให้กับวัดต่าง ๆ ในชุมชน

การกั้นตอ เป็นการขอขมาบิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ จัดขึ้นในเดือน 11 และก่อนวันสงกรานต์ โดยจะนำดอกไม้ ธูปเทียน กล้วย ขนมผลไม้ต่าง ๆ มา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน แขนขอมโก้งจา คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ทำในเดือน 11 ตลอดทั้งเดือน

นอกจากจะมีเทศกาลของชาวไทใหญ่แล้ว ยังมีการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์นำมาเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว คือ เฮ็ดความ การร้องเพลงชาวไทใหญ่ เนื้อเพลงเกี่ยวกับการเกี่ยวพา

ราสี ชมนกชมไม้ ร้องในเทศกาลประเพณีและมีดนตรีประกอบ และอีกการเล่นหนึ่งคือ การเล่น สบ้ำ เล่นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ในช่วงเดือนเมษายน

ค. ชาวลาหู่ดำ หรือชาวมูเซอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านห้วยสำนใน ซึ่งเป็นชุมชนคาบเกี่ยวในพื้นที่บ้านรุ่งอรุณ

ดังนั้น เมื่อมีข้อมูลพร้อม มองเห็นศักยภาพของชุมชนแล้ว จึงจัดการทดลองการท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวชุดแรกเข้ามา ประสบความสำเร็จด้วยดี แต่อาจจะมีข้อบกพร่องในการต้อนรับ นักท่องเที่ยว เช่น ด้านภาษา ยังไม่คล่องแคล่ว และยังขาดคนดูแลอีกจำนวนมาก และด้านการนำ เที่ยว ไกด์ไม่มีทักษะ ยังไม่ชำนาญ ภาษายังไม่ค่อยคล่อง โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ หรือบางคนที่พูด ได้แต่ไม่กล้าพูด ทางแก้ไขคือ ต้องมีการเตรียมพร้อมล่วงหน้า และฝึกบ่อย ๆ หลังจากนั้นการจัดการ การท่องเที่ยวของบ้านรุ่งอรุณจึงประสบความสำเร็จด้วยดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

เนื่องจากพื้นที่ของบ้านรุ่งอรุณเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จึงมีการจัด เส้นทางเพื่อเที่ยวชมชุมชน และมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ มีที่ท่องเที่ยว ดังนี้

ก. ถ้ำรุ่งอรุณ ก่อนที่จะมียาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน เคยเป็นที่พักผ่อนของชาวบ้าน เป็นที่หลบร้อน แต่เมื่อมียาเสพติดเข้ามา จึงไม่มีใครเข้าไปพักผ่อน กลายเป็นที่พักยาและเสพยา มี กลุ่มวัยรุ่นเข้าไปมั่วสุม แต่เมื่อมีการกำจัดยาเสพติด จึงหมดไป ปัจจุบันเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษา ประวัติศาสตร์

ข. วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม ในปีพ.ศ. 2500 ช่วงเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน สถานที่แห่งนี้ เป็นที่ราบกว้าง อยู่ใกล้แหล่งน้ำ คือ ลำห้วยสุขะ อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์หลายชนิดอาศัยอยู่ เช่น เก้ง กวาง เลียงผา บ้างก็เข้าไปหลบในถ้ำเพื่อความปลอดภัยและหลบแดด เคยมีวัวมาออกลูกในถ้ำนี้ จึง เรียกว่า ถ้ำวัว ส่วนพื้นที่บ้านนอกมีชาวบ้านอาศัยอยู่ นิยมเลี้ยงวัวเช่นกัน หลังจากนั้น พ.ศ.2536 หลวงตาสายหยุด ปัญญาทะโร ที่เคยเข้ามาพำนักที่นี่เป็นช่วงเวลาหนึ่ง ได้ขอทำเรื่องเสนอผู้ว่า ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนและกรมป่าไม้ ขอใช้พื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติสร้างวัดป่า ซึ่งทางกรมป่า ไม้ก็อนุมัติ เนื่องจากถ้ำเป็นพื้นที่วัดจะได้ไม่เป็นทางผ่านของยาเสพติด เมื่อสร้างเสร็จจึงได้ชื่อว่า วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม พื้นที่บริเวณวัดสวยงาม มีทรัพยากรส่งเสริมที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ของชุมชน มีลานกว้างนั่งวิปัสสนา มีบ่อเลี้ยงปลา มีปลาหลายชนิด มีโรงเจ ศาลาธรรม โครงการเกษตรปลอดสารพิษ ปลูกพืชและผลไม้ เช่น มะม่วง ลิ้นจี่ ลำไย ขนุน ส้มโอ เป็นต้น และ มองเห็นจุดชมวิว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

วัดป่าถ้ำวัวเคยได้รับรางวัลสถานปฏิบัติธรรมดีเด่น จ.แม่ฮ่องสอน ในพ.ศ. 2552 และเป็น 1 ใน 5 ของโลกกับการสร้างเสริมศีลธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ปัจจุบัน วัดถ้ำป่าวัวมีชาวต่างชาติจากทั่วโลกเข้ามาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ปีหนึ่งประมาณ 2000 กว่าคน มีทั้งศาสนาคริสต์และอิสลาม เนื่องจากเข้ามาฝึกจิตใจให้นิ่ง ส่วนทางทวีปเอเชีย ประเทศสิงคโปร์ ไต้หวัน และฮ่องกง ก็มีบริษัททัวร์พานักท่องเที่ยวเข้ามา หลายกลุ่มเป็นพนักงานบริษัท เนื่องจากทางบริษัทให้มาพักผ่อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการนั่งสมาธิ (มติชนออนไลน์, 2559)

ค. น้ำตกซูซ่าเป็นน้ำตกที่ไหลลงลำน้ำห้วยแม่สุยะ มีต้นน้ำมาจากดอยลูกช้าง คาบเกี่ยวระหว่างประเทศเมียนมาและประเทศไทย การเดินทางไปน้ำตกแม่สุยะ เริ่มต้นที่บ้านแม่สุยะหรือบ้านน้ำกาด เดินไปตามทางลำน้ำห้วยแม่สุยะ ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง จะถึงน้ำตก

ตามเส้นทางมีการทำสวนและทำไร่ ส่วนใหญ่ปลูกไม้ยืนต้นสลัดกับข้าวโพด ถั่วแดงงา และพืชชนิดอื่นตามฤดู ผักที่ขึ้นในป่า เช่น ผักกูด ผักหวาน ผักเตื่อ ชะอม ผักกุ่ม กระชายอึ่งงอ เป็นต้น ประเภทเห็ด เช่น เห็ดหูหนู เห็ดโคน เห็ดขาง เห็ดแดง เห็ดไคร้ และผลไม้ เช่น มะไฟ มะไรฝน มะขามป้อม ลิ้นจี่ป่า ส่วนประเภทไม้ มีไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ยาง ไม้แดง ไม้ประดู่ ฯลฯ อีกทั้งยังมีสัตว์ป่าอาศัย เช่น เสือ กูหลายชนิด กวาง หมูป่า เลียงผา ลิง ชะนี กระต่าย ฯลฯ ประเภทปลา มีปลาคัง ปลาเค้า ปลาไหล ปลากด ปลาติดหิน ปลาเสือ ปลาช่อน ปลากระดี่ ปลากระตุก เป็นต้น เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก สภาพเป็นป่าดิบ มีถ้ำ มีหินงอกหินย้อยและตะไคร่น้ำ ภายในถ้ำมีลำธารไหลผ่าน ซึ่งถ้ำเป็นทางผ่านไปถึงน้ำตกซูซ่า จึงมีนักท่องเที่ยวแวะเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

ง. ถ้ำกะลา ถ้ำผีแมน หรือถ้ำโลงผีแมน จากประวัติศาสตร์ของการตั้งชื่อถ้ำกล่าวว่า เป็นถ้ำที่มีโลงศพมนุษย์โบราณจำนวนมาก และเหตุผลที่เรียกถ้ำกะลา สันนิษฐานว่า เมื่อก่อนมีกะลานำมาทิ้งที่นี่เป็นจำนวนมาก หรืออีกข้อสันนิษฐานหนึ่งคือ เคยมีชาวพม่าสายแขกกะลามาทลบฝนที่นี่ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

การขุดค้นถ้ำเริ่มเมื่อพ.ศ. 2546 โดยทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามา ค้นพบโลงไม้สัก (ภาพที่ 4.8) ภายในถ้ำมีผลึกหินแคลไซต์ มีแท่งลักษณะคล้ายศิวิลิ่งค์ หลังจากนั้นมีการขุดค้นกันจริงจัง หัวหน้าทีมวิจัยคือ รศ.ดร.รัศมี ภูทราเดช จากภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากค้นเจอโลงไม้สักจำนวน 30 โลง มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกัน ภายในมีกระดูกมนุษย์อยู่จำนวนหลายชิ้น (ภาพที่4.9)

ภาพที่ 4.8 โลงไม้สัก

ที่มา: ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 4. 9 ชิ้นส่วนกระดูกมนุษย์

ที่มา: ไทยพีบีเอส

เมื่อนำไปตรวจ DNA สันนิษฐานว่าเป็นเครือญาติกันทั้งหมด อายุกว่า 13,640 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงปลายยุคน้ำแข็งของยุโรป หรือ Ice Age นับได้ว่าเป็นการขุดค้นที่เก่าแก่มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทำงานร่วมกับ ดร.ชูชาน เฮย์ มหาวิทยาลัยวอลลองกอง ประเทศออสเตรเลีย ขึ้นรูปจำลองหญิงสาวที่ขุดพบ เป็นผู้หญิงอายุประมาณ 25 – 35 ปี นอกจากค้นพบโครงกระดูกแล้ว ยังมีศิลปะเกิดขึ้นสมัยนั้น บ่งบอกถึงการใช้ชีวิตและอารยธรรม คือโลงไม้สักมีลวดลายฝาด้านนอกด้วยยางรัก ซึ่งโลงไม้เป็นวัฒนธรรมใหม่ของชาวไปเยว่ ซึ่งอาศัยอยู่ในมณฑลยูนนานตอนใต้ รวมถึงประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกหลายประเทศ (ไทยพีบีเอส, 2561) อีกทั้งยังเป็นครั้งแรกของโลกที่ได้เห็นใบหน้าของมนุษย์ยุคน้ำแข็ง แม้จะไม่สามารถระบุได้ว่า

เป็นคนไทยหรือไม่แต่ก็ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นหมุดหมายสำคัญระดับโลก ในการอธิบายการเคลื่อนย้ายประชากรมนุษย์ในเอเชีย (Young Matter, 2561)

นอกจากนี้ยังมีการค้นการฝังศพลงบนพื้นถ้ำ ลูกปัดแก้ว เปลือกหอย อุปกรณ์ทอผ้า เครื่องประดับมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภาพที่ 4.10) การค้นพบครั้งนี้ทำให้สร้างความเชื่อโยงได้ว่า ในการใช้ชีวิตของคนสมัยก่อนมีการเกิดการ ทำงาน เกิดอาชีพ การแบ่งหน้าที่ และการแลกเปลี่ยนนอกชุมชน บ่งบอกถึงกิจกรรมในครอบครัว เช่น ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายล่าสัตว์ (มติชนออนไลน์, 2560) การค้นพบวัตถุทางโบราณคดีหลายชิ้น เมื่อมีข้อมูลและหลักฐานครบ ทางสำนักศิลปากรเชียงใหม่ เตรียมขอประกาศให้ถ้ำโลงผีแมนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 (มติชนออนไลน์, 2560)

ภาพที่ 4.10 วัตถุโบราณในถ้ำกะลา

ที่มา: มติชนออนไลน์

4.3.2 บ้านรักไทย

การท่องเที่ยวในบ้านรักไทยเกิดขึ้นมาเกือบยี่สิบกว่าปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 แต่ไม่มีการประสานงานหรือการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะมีปัญหาในหลาย ๆ เรื่อง คือ พื้นที่ยังเป็นพื้นที่อันตราย มีทหารคุม ในตอนนั้นยังเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด อีกหนึ่งปัญหาคือ การคมนาคม เพราะยังไม่มีการตัดถนน การเดินทางลำบาก เส้นทางเป็นป่าและภูเขา มาได้แต่ฤดูแล้ง ส่วนมากเป็นชาวต่างชาติที่มากับรถยนต์ส่วนตัว หรือเข้ามาจากบ้านห้วยยาน คนละ 200 บาท ต่อ 1 ตัว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

การบริการท่องเที่ยวในช่วงนั้นไม่มีอะไรโดดเด่น เพราะชาวบ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือกันทุกบ้าน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา ใช้เวลาเที่ยวประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง แล้วกลับ บริการร้านอาหารมี

เพียงไม่กี่ร้านและขายอาหารง่าย ๆ เช่น ข้าวผัด ข้าวซอย ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น การพักค้างแรมทางการไม่อนุญาตให้พัก เนื่องจากกลัวเกิดอันตรายจากกองกำลังต่างชาติแนวชายแดน แต่ภายหลังมีบ้านของ แม่ นายเสกสรร ใจรักประภาสุข ให้พัก เป็นที่พักที่แรกในบ้านรักไทย

จนในพ.ศ. 2539 มีถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น ทางหน่วยงานเกษตรพื้นที่สูงมีการจัดประชาสัมพันธ์เทศกาลชิมชา โดยขายบัตรให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อทานอาหารจีนยูนนานคนละ 200 บาท หรือโต๊ะละ 1,000 บาท และกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นคือ ชิมชาชมเมือง เต๋ดยอดชา มีการแสดงของคนหนุ่มสาว แต่ผลลัพธ์ในชุมชนกลับเป็นด้านลบ เพราะผลประโยชน์ไม่ตกถึงชาวบ้านโดยตรง คนที่ได้เงินยังอยู่แค่กับคนบางส่วน โดยเฉพาะข้าราชการ นอกจากได้เงินและได้หน้าด้วย ส่วนชาวบ้านเหนื่อยที่ทำงานแล้วไม่ได้ประโยชน์อะไร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

ในพ.ศ. 2541 สหกรณ์จังหวัดเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มสตรีสหกรณ์อบรมการทำอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ และในเดือนตุลาคม จัดกิจกรรมเทศกาลอาหารจีนยูนนาน และได้มีมติให้จัดเทศกาลอาหารจีนยูนนานทุกวันที 4 ธันวาคม ของทุกปี (ปัจจุบันไม่มีการจัดเทศกาลนี้แล้ว) เพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลวันพ่อ ดังนั้นจึงมีการประชาสัมพันธ์ทั้งโดยภาคเอกชน ภาครัฐบาล บริษัทท่องเที่ยว ทำให้บ้านรักไทยเริ่มเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของบริษัททัวร์มากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

แต่การท่องเที่ยวก่อนยังไม่ได้เกิดความยั่งยืนและเข้มแข็ง จนในพ.ศ 2547 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้เข้ามาช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพของบ้านรักไทย เพื่อห่างไกลยาเสพติด

เริ่มต้นที่ติดต่อกับหน่วยงานทหาร กองพันทหารราบที่ 173 หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 17 หน่วยงานที่จัดระเบียบชุมชนและพัฒนาศักยภาพชุมชน หลังจากนั้นได้มีการประชุมและจัดตำแหน่งหัวหน้าวิจัย คือ นายสมศักดิ์ คงแดง ได้รับงบประมาณและเริ่มดำเนินงานวิจัย

ขั้นแรกสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจัดเวทีการประชุมระดมความคิดที่บ้านรักไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เก็บข้อมูล ศึกษาประเด็นศักยภาพการท่องเที่ยวของบ้านรักไทย เพื่อเข้าใจในบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตชุมชน ศักยภาพของชุมชนในระบบนิเวศ และสร้างความเข้าใจต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แต่ปัญหาในช่วงแรกคือคนในหมู่บ้านยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เพราะคิดว่ามันไกลตัว คนที่เข้าประชุมคือทหารเกณฑ์มาประชุม จึงไม่ค่อยมีการแสดงความคิดเห็น ขาดผู้นำที่เด็ดขาด

แต่บางส่วนก็เริ่มให้ความร่วมมือ นักวิจัยได้เกิดการเรียนรู้และฝึกทักษะพื้นฐานตามกระบวนการวิจัย การจัดเวทีการประชุม มีกิจกรรมสอดแทรกไปกับการเก็บข้อมูล ให้ชาวบ้านได้เล่าข้อมูล วาดภาพวิเคราะห์สถานการณ์

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้ นักวิจัยท้องถิ่นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น บ้านห้วยฮี้ บ้านรุ่งอรุณ ได้แนวคิดด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนจากบ้านแม่กำปอง แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสมาคมชาวอาข่า มาปรับกับแนวคิดที่จะสร้างศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนานที่บ้านรักไทย แนวคิดการแปรรูปอาหารและผลผลิตทางเกษตรที่วิจัยพืชสวนเกษตรเชิงรายได้ มาสนับสนุนโครงการเพาะเห็ดหอมที่บ้านรักไทย และแนวทางการนำเสนอองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับให้เข้ากับกาลเวลา

เมื่อทางนักวิจัยได้คุยกับคนในชุมชนแล้ว ชุมชนต้องการให้มีการอบรมสร้างโอกาสด้านอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีอาชีพยั่งยืน มั่นคง นำความเจริญเข้ามา ไม่มียาเสพติดเหมือนช่วงที่แพร่ระบาด และเสนอขอให้มีการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในทักษะการใช้ชีวิต ปัญหาความยากจน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำควบคู่ไปกับการยกระดับอาชีพ มีการอบรมเพื่อให้คนในชุมชนนำไปต่อยอดทำเป็นอาชีพหลัก หารายได้ โดยได้มีการอบรม เช่น

ก. การเลี้ยงปลาในกระชัง เพื่อช่วยทดแทนเรื่องการขาดแคลนเนื้อหมู นอกจากนี้สามารถบริโภคได้แล้วยังสามารถนำไปทำเมนูอาหารขายได้ การเลี้ยงปลาในกระชังจะต้องมีทำเลที่ลาดกว้างเพื่อขุดบ่อ และระบายน้ำทิ้งโดยไม่ต้องสูบน้ำออก

ข. ปลูกและขยายพันธุ์หน่อไม้ น้ำ ด้งกุย มะระหวาน ยอดถั่วลันเตาและออส่วน ซึ่งพืชเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดได้ ทั้งนำไปปรุงอาหาร เช่น หน่อไม้ น้ำผักน้ำมันหอย ยำวุ้นเส้น หน่อไม้ น้ำผักพริกสด และเป็นการเสริมรายได้ มีช่วงหนึ่งหน่อไม้ที่บ้านรักไทยขนาดตลอดนักท่องเที่ยวซื้อไปเป็นจำนวนมาก ส่วนด้งกุยเป็นพืชตระกูลโลสม จึงมีสรรพคุณเป็นยา นำไปใส่ในเมนูอาหาร ไข่ดำตุ๋นยาจีน บำรุงร่างกาย แก้วร้อนใน เป็นอีกหนึ่งเมนูที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ จึงเสนอให้ตั้งกุยปลูกขายในเชิงพาณิชย์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

ค. โครงการอบรมเศรษฐกิจพอเพียงกับการอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพราะชุมชนทำการเกษตรเป็นหลัก ดังนั้นทั้งเรื่องดินและน้ำต้องเพียงพอและดินอุดมสมบูรณ์ ป้องกันไม่ให้ดินเสีย รวมถึงมีการอบรมเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ลดใช้สารเคมี เป็นการ

รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสามารถผลิตเองได้ ลดต้นทุนในการใช้จ่าย เช่น ใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนสารเคมี นำสมุนไพรกำจัดพืช ผลิตสบู่ ยาสระผม น้ำยาล้างจานจากสมุนไพร เป็นต้น

ง. มีการอบรมเรื่องตัดผมสตรีและบุรุษ เป็นจุดประสงค์ของกลุ่มสตรีและพ่อบ้าน เพราะในหมู่บ้านไม่มีร้านตัดผม และถ้ามีความรู้ในด้านนี้ ช่วงที่ไม่มีรายได้หรือไม่มีงานทำก็สามารถเข้าไปรับจ้าง เป็นลูกจ้างที่ร้านเสริมสวยในเมืองได้ นำรายได้กลับมาให้ครอบครัว

จ. แผนการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ที่เคยผ่านการบำบัดยาเสพติดและจัดค่ายเยาวชนก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะในการใช้ชีวิต ปัญหาเสพติดแพร่ระบาดหนักมากในหมู่บ้านรักไทย เป็นทั้งแหล่งเสพ แหล่งขาย และเส้นทางลำเลียงยาเสพติดเพื่อส่งไปตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยรับมาจากประเทศเพื่อนบ้าน แพร่ระบาดหนักในผู้คนหลายช่วงอายุ ทั้งผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แรงงาน เยาวชนกลุ่มวัยรุ่น ปัญหาหลักที่ทำให้ยาเสพติดเข้าถึงผู้คนได้ง่าย คือ ความยากจน เพราะการซื้อขายยาเสพติดนั้นได้เร็วกว่าและเร็ว รวมถึงการศึกษา ยังไม่ได้รับการศึกษามากพอ อีกปัญหาหลักคือการไม่มีสัญชาติ โคนเอนเปรียบจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ขาดผู้นำชุมชน ดังนั้นปัญหาที่ตามมาคือ ไม่ใช่เพียงแค่ตกเป็นทาสยาเสพติด การไม่ได้รับการศึกษาที่ดีพอ ขาดความรู้ มีปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นภาระให้ผู้ใหญ่ดูแล และไม่มีเงินมากพอ บางส่วนก็หนีไปทำงานในเมืองใหญ่ กลายเป็นวงจรวนเวียนอยู่ในหมู่บ้าน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

การอบรมแก้ปัญหายาเสพติดคือ จัดกิจกรรมละลายพฤติกรรม บำบัดยาเสพติด จัดค่ายเยาวชน เล่นเกมส์ มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ให้เล่นกีฬา ออกกำลังกาย บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมในวันสำคัญหรือทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน

ในการประชุมหรือการอบรมกับชาวบ้านต่าง ๆ หลายเวที พบว่าบ้านรักไทยมีจุดขายทางการท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งประวัติศาสตร์ต้นกำเนิดบ้านรักไทย รวมถึงประวัติศาสตร์ชาติจีน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารยูนนาน วัฒนธรรมการตีหมา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติรอบหมู่บ้าน ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้หากมีวิธีการที่ทำให้น่าสนใจก็นำมาเป็นจุดขายได้

เมื่อกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมซึ่งเป็นจุดขายจึงถูกฟื้นฟูขึ้นมา ทั้งในเรื่องการสร้างบ้านดิน ที่ทำจากดินและฟางมาสร้างกำแพง ทาสีอิฐให้ดูสวยงาม วัฒนธรรมอาหารจีนยูนนาน ซึ่งมีหลากหลาย ชาห์มยูนนาน เติตหอมอบซีอิ๊ว บะหมี่ยูนนาน รวมถึงใช้วิวทิวทัศน์เป็นจุดขาย เพราะอยู่ท่ามกลางหุบเขา มีแลนด์มาร์กเป็นอ่างเก็บน้ำที่อยู่กลางหมู่บ้าน

มีการอบรมไกด์ชุมชน ฟังบรรยายเทคนิคการให้บริการนักท่องเที่ยว สร้างสัมพันธภาพแนะนำตัว บอกโปรแกรมการท่องเที่ยว บรรยายแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเกี่ยวกับ

ชุมชนแห่งนี้ การประชุมหลังจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว นำส่วนที่โดนตำหนิมาพัฒนา หาวิธีว่ามีผลประโยชน์อย่างไรกับหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนเชื่อมั่น ค่อย ๆ เปิดใจ ออกมาลงทุนทำกิจการบริการนักท่องเที่ยว เช่น เปิดร้านอาหาร ร้านชา เกสเฮ้าส์ ประดับตกแต่งร้านแบบศิลปะจีน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีการประชาสัมพันธ์เยอะมาก ทำเอกสารแผ่นพับ ส่งให้บริษัททัวร์ ประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน อสมท. FM 109 เมกกะเฮิรต์ สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน และติดป้ายตามที่ต่าง ๆ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548) แต่ในปัจจุบัน กระแสจากโซเชียลมีเดียเข้ามามีผลต่อการตัดสินใจและกระจายข่าว การเข้าถึงข้อมูลง่ายขึ้น มีการรีวิวตามเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก ฟันทิป ฯลฯ หรือได้รับข่าวสารจากคนรู้จัก

รูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านรักไทย

ก. ให้บริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ อารยนิยูนาน ร้านอาหารหลายร้านเปิดขายอาหารยูนาน กลายเป็นจุดเด่นที่นักท่องเที่ยวจะต้องไปลองชิม อาหารที่มีชื่อเสียง เช่น หมูพันปี ขาหมู หมั่นโถว ลักษณะเป็นแป้ง นวดกลม ๆ แล้วนำไปนึ่ง ทานกับนมข้นหวาน ซุหุหรือหมูสามชั้นทอด ย่ายูนาน เห็ดหอมอบซีอิ๊ว ไก่ดำตุ๋นยาจีน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารเพื่อสุขภาพและอาหารมังสะวิรัติ เช่น ผัดยอดมะระหวาน ผัดหน่อไม้ น้ำ ยำหน่อไม้ น้ำ ฯลฯ

ข. วัฒนธรรมการดื่มชา การดื่มชาเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานในประเทศไทย และเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญจนถึงปัจจุบัน การดื่มชาในประเทศไทยสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ทั้งในการบริการรับแขก ในร้านอาหาร หรือการพบปะการประชุมต่าง ๆ อย่างเช่น การลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยที่บ้านรักไทย ได้สอบถามข้อมูลจากร้านนายจำতা แห่งหวง เมื่อเข้าไปพูดคุยก็ได้มีการเสิร์ฟชา ไม่คิดค่าบริการ ถือเป็นอหยาศัยของเจ้าบ้าน ดังนั้น จึงเอาชามาเป็นจุดขายการท่องเที่ยว

ค. เปิดร้านขายของที่ระลึก ของที่ระลึกส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่สื่อเกี่ยวกับหมู่บ้าน และวัฒนธรรมจีน เช่น เสื้อ ชา วัตถุดิบปรุงองหาร แก้วน้ำชา โคมไฟจีน ชุดชงชา เห็ดหอม เป็นต้น ของที่ระลึกมักจะขายคู่กับร้านอาหาร อยู่ในร้านอาหาร

ง. จุดบริการนักท่องเที่ยวด้านที่พัก มีการให้บริการหลายรูปแบบ ทั้งแบบสไตล์บ้านดิน บูติคโฮเทล หรือบ้านพักธรรมชาติ สะดวกสบาย ลานกางเต็นท์สามารถติดต่อกับที่พักที่สามารถให้กางเต็นท์ได้ ส่วนใหญ่บ้านพักขนาดใหญ่จะเปิดร้านอาหารไปด้วย ปัจจุบันกระแสร้าน

กาแฟเริ่มเข้ามา ก็มีการบริการ เปิดร้านกาแฟ ทำเป็นคาเฟ่ ชมวิวริมอ่างเก็บน้ำ และยังเป็นสถานที่ ถ่ายรูปและเช็คอิน การให้บริการที่พักที่บ้านรักไทยก่อตั้งโดยคนในหมู่บ้าน ไม่มีนายทุนเข้ามาเป็นเจ้าของ หากต้องการเข้าพักในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ควรจองห้องพักไว้ล่วงหน้า เพราะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเป็นจำนวนมาก ทำให้ห้องพักไม่เพียงพอ

ตัวอย่างที่พักในบ้านรักไทย เช่น ลีไวน์รักไทย ตั้งอยู่บนเนินเขา สามารถมองวิวของหมู่บ้าน จากที่พักได้ และเปิดให้นักท่องเที่ยวขึ้นไปถ่ายรูปได้จนถึง 4 โมงเย็น จุดเด่นคือ บ้านดิน เป็นเอกลักษณ์ ซาฮาร่าไทย ปิงปิงเกสต์เฮ้าส์ ต้าเหล่าซือ ธนภัทรบ้านดิน เป็นต้น ส่วนใหญ่จะอยู่ริมอ่างเก็บน้ำ เห็นวิวน้ำและภูเขาอย่างชัดเจน มีลานกางเต็นท์และร้านอาหาร

ในด้านการเดินทาง ห่างจากตัวเมือง 44 กม. ยังไม่มีรถสาธารณะมากพอ แต่ถนนลาดยาง ทั้งเส้น ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่จะเช่ารถขับหรือขับรถยนต์ส่วนตัว ซีมอเตอร์ไซค์ ในกรณีที่ไม่ได้เช่ารถขับก็สามารถเหมารถจากในตัวเมืองแม่ฮ่องสอนมาได้

ปัจจุบันบ้านรักไทยพัฒนาจากแต่ก่อนไปมาก ซึ่งส่วนที่ทำให้ชุมชนพัฒนาคือ กฎของหมู่บ้าน ความเด็ดขาดของผู้นำและกระบวนการวิจัยที่ให้มีส่วนร่วมการพัฒนา นั้นเป็นจุดแข็งของชุมชน จึงได้ส่งเข้าประกวดในหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง เป็นตัวแทนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ เงินรางวัลจำนวน 250,000 บาท จึงนำเงินมาพัฒนาหมู่บ้าน โดยเหตุผลที่ได้รับรางวัลคือ เพราะชุมชนมีการพัฒนามาก นำสินค้าที่มีมาแปรรูปและนำไปเป็นจุดขาย เช่น บ้านดิน สร้างขึ้นเพื่อนำเสนอวัฒนธรรมและดึงดูดนักท่องเที่ยว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)

4.3.3 บ้านสันติชล

เนื่องจากยาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ของการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะช่วงที่การลำเลียงยาเสพติด ทำให้คนภายนอกไม่กล้าเข้ามาเที่ยวหรือซื้อของในหมู่บ้าน ที่เข้ามาจะเป็นพ่อค้าคนกลางหรือพื้นที่พักขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจัยหลักในการทำให้คนติดยาเสพติดในช่วงนั้นคือ การไม่มีสัญชาติและรายได้น้อย เพราะการขายยาเสพติดนั้นได้เงินมาเร็ว จึงทำให้มีผู้ติดยาเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่มีการปราบปรามยาเสพติดในปี พ.ศ. 2546 ทางสหกรณ์ที่สูงและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อขจัดปัญหาเสพติด ให้พัฒนาชุมชนด้วยการสร้างอาชีพ โดยนำเอาศักยภาพด้านบวกของชุมชนเข้ามา ทว่าสิ่งใดเหมาะสมกับการหารายได้ พบว่าการท่องเที่ยวอาจสร้างรายได้โดยใช้ แต่ปัญหาอย่างหนึ่งคือ ภาพลักษณ์เก่าที่เป็นหมู่บ้านยาเสพติด อาจทำให้ผู้คนไม่เปิดใจ จึงต้องหาวิธีที่จะทำให้หมู่บ้านมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเมื่อทางสำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาทำโครงการการแปรรูปถั่วเหลือง ทำให้ค้นพบจุดเด่นทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญามากมาย (ศิริโรจน์ ศิริแพทย์, 2554)

เมื่อได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวจีน คือมีการแปรรูปและถนอมอาหารที่เป็นเอกลักษณ์คือการทำเต้าหู้ยี้ การทำผักกาดดองด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน และวัฒนธรรมที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือ อาหาร โดยเฉพาะชาหมูยูนนาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบ้านสันติชลที่นักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วควรจะได้ลอง มีการประเมินจำนวนชาหมูยูนนานที่ขายในช่วงเทศกาล ช่วงวันปีใหม่ ซึ่งเป็นเมนูยอดนิยม ขายได้ถึง 5,000 ขา ดังนั้น รายได้จากการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก (ศิริโรจน์ ศิริแพทย์, 2554)

พื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นบริเวณลานกว้างดินเขา จะจัดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวและร้านอาหาร ส่วนที่อยู่อาศัยจะอยู่สูงจากแหล่งท่องเที่ยวขึ้นไป ทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวจะมีหินก้อนใหญ่สลักคำว่า สันติชล 山地村 เป็นภาษาจีน

กิจกรรมการท่องเที่ยว

จุดขายของการท่องเที่ยวของบ้านสันติชล นอกจากอาหารแล้วยังมีกิจกรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรมจีน วิถีชีวิตของชาวจีน ซึ่งรายได้จะเข้าไปให้กับเจ้าของกิจกรรม ใช้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน เช่น

ก. ซี่ม้า ม้าของชาวบ้าน เป็นม้าพันธุ์ไทย (ภาพที่ 4.11) แบ่งราคาออกเป็น การขี่ม้าชมรอบแหล่งท่องเที่ยวสั้น ๆ 3 รอบ 50 บาท หากต้องการชมหมู่บ้านคิดเป็นชั่วโมงละ 300 บาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

ภาพที่ 4.11 ม้าในหมู่บ้านสันติชล

ที่มา: ผู้วิจัย

ข. ยิงหน้าไม้หรือยิงธนู เป็นซุ้มจำลองการยิงหน้าไม้ตามวิถีชาวจีนสมัยเก่า

ค. การเช่าชุดจีนถ่ายรูป ในแหล่งท่องเที่ยวมีชุดจีนหลากหลายแบบ เช่น กี่เพ้า ชุดฮองเฮา มีหลากสีสันทัดเลือกตามใจชอบ ชั่วโมงละ 150 บาท

ง. เล่นไล่ชิงช้า (ภาพที่ 4.12) ชิงช้าคล้ายชิงช้าสวรรค์ นั่งได้ 4 คน ค่าบริการคนละ 25 บาท

ภาพที่ 4.2 ไล่ชิงช้า

ที่มา: ผู้วิจัย

จ. ถ่ายรูปกับกำแพงเมืองจำลอง หรือถ่ายรูปตามสถานที่ต่าง ๆ ที่แสดงถึงวัฒนธรรมจีน (ภาพที่ 4.13)

ภาพที่ 4.13 กำแพงเมืองจีนจำลอง ด้านในเป็นร้านขายของ

ที่มา: ผู้วิจัย

ช. ดูทะเลหมอกหุบขุนไหล ต้องจองกับบ้านรักไทย เพื่อที่จะขึ้นไปดูทะเลหมอกบน จุดชมวิว ราคาเหมารถต่อคัน คันละ 300 บาท นั่งได้ 10 คน และเสียค่าเข้าชม 20 บาท ด้านบนมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งที่พัก ลานกางเต็นท์ ห้องน้ำ (Travel MThai, 2558)

สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เพราะสภาพอากาศที่เย็นลงทำให้นักท่องเที่ยว หลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวปาย และแวะเที่ยวในสถานที่ ใกล้เคียง มีที่พักสะดวกไม่ไกลจากหมู่บ้าน เนื่องจากอำเภอปายเป็นเมืองท่องเที่ยว จึงมีการเกิด อาชีพ เกิดที่พัก เศรษฐกิจดีขึ้นเพราะมีการใช้จ่ายภายในจังหวัด นอกจากนี้ทางบ้านสันติชลยังมี โฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจชมวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด โดยสามารถติดต่อได้ที่ 053-699-851 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

ฤดูกาลท่องเที่ยวจะเริ่มมีนักท่องเที่ยวเริ่มหลังไหลเข้ามา ในช่วงปลายเดือนกันยายนไป จนถึงช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ โดยเฉพาะชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน ชาวตะวันตกหรือชาวไทย ช่วงเทศกาลปีใหม่ของทุกปี มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและชาวไทยเข้าไปท่องเที่ยวเมืองปายไม่ต่ำกว่าหนึ่งแสนคน ดังนั้น ทางอำเภอเมืองปายจึงมีมาตรการดูแลความเรียบร้อยในช่วงเทศกาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว (สยามรัฐออนไลน์, 2561) และปัจจุบันข้อมูลจากการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ข้อมูลว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวปายและแม่ฮ่องสอนประมาณเจ็ด แสนคน มีนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 40 ชาวจีนร้อยละ 30 และชาวตะวันตกร้อยละ 30

เมืองปายเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่นักท่องเที่ยวชาวจีนนิยมเข้ามาท่องเที่ยว จากกระแส ภาพยนตร์ Lost in Thailand ซึ่งมีฉากในเมืองปาย แสดงถึงทัศนียภาพที่สวยงาม พฤติกรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจับครอบครัว กลุ่มเพื่อนและคนรัก เป็นประเภทมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง ช่วงเวลานิยมมากกลางสัปดาห์และการเดินทางมักจะเช่ามอเตอร์ไซด์เพื่อไปถ่ายรูปตามที่ต่าง ๆ เช่น กองแลนปาย พระธาตุแม่เย็น สะพานประวัติศาสตร์ท่าปาย จุดชมวิวหุบขุนไหลและบ้านสันติชล (MGR Online, 2560)

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างบ้านรุ่งอรุณ บ้านรักไทย และบ้านสันติชล

วัตถุประสงค์ / หมู่บ้าน	บ้านรุ่งอรุณ	บ้านรักไทย	บ้านสันติชล
การตั้งถิ่นฐานของชาว จีนยูนนาน	ตั้งถิ่นฐานโดยเลือกจาก ความสงบและปลอดภัย อยู่ใกล้แหล่งน้ำคือมีลำ ห้วยสุยะ เป็นแหล่งน้ำ หลัก	เลือกพื้นที่ที่ดินเหมาะสมกับ การทำเกษตร ใกล้แหล่ง น้ำ มีอ่างเก็บน้ำอยู่กลาง หมู่บ้าน	เลือกที่ดินเหมาะในการ ทำ การ เกษ ทร ใช้ หลักพึ่งสุ่ย คือ ดูทิศทาง ลมและน้ำ บ้านสันติชลมี ลำน้ำ 2 ห้วย
วิถีชีวิตของชาวจีนยูน นาน	ช่วงแรกดำรงชีวิตด้วย การเกษตรเป็นหลัก ปลูก ข้าว และปลูกข้าวโพด รับจ้างส่งของนอกหมู่บ้าน วัฒนธรรมอาหาร มีอาหาร จีน ชาหมุยูนนาน หมูซุบ แป้งทอด ปัจจุบันมีรายได้จากการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ ปลูกชาขาย ด้านการศึกษา มีโรงเรียน เข้าถึงชุมชน	ช่วงแรกดำรงชีวิตด้วย การเกษตร ปลูกข้าว ทำ นา ทำสวน ทำไร่และปลูก ชา ปัจจุบันปลูกชาขายแก่ นักท่องเที่ยว วัฒนธรรมอาหารคือมีการ ถนอมอาหาร เช่น เนื้อ น้ำค้ำง การทำผักกาดดอง เพื่อที่จะสามารถเก็บ อาหารไว้ได้นานตามแบบ ชาวจีน ด้านการศึกษา มีโรงเรียน สอน ภาษา จีน และ ภาษาไทยในหมู่บ้าน	ช่วงแรกดำรงชีวิตด้วย การเกษตร คือปลูก ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ปลูก ลิ้นจี่ แต่เศรษฐกิจไม่ค่อย ดี มีวัฒนธรรมการแปรร รูปอาหารและอาหารยูน นานที่เป็นที่โดดเด่นของ หมู่บ้าน ปัจจุบันรายได้หลักมา จากการท่องเที่ยว คือมี การเปิดร้านอาหาร ร้าน ชา และยังมีปลูก ชา ด้าน การ ศึ ก ข า มี โรงเรียนเข้าถึงในหมู่บ้าน เรียนภาษาไทยเป็นหลัก และมีการเรียนภาษาจีน ช่วงเย็น

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างบ้านรุ่งอรุณ บ้านรักไทย และบ้านสันติชล (ต่อ)

<p>การเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน</p>	<p>เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ใช้วัฒนธรรมจีนและทัศนียภาพเป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา</p> <p>การท่องเที่ยวในบ้านรุ่งอรุณเน้นการศึกษาเส้นทางธรรมและศึกษาประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีโลงผีแมน สถานที่ท่องเที่ยวในบ้านรุ่งอรุณ ที่เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</p>	<p>ช่วงแรกใน พ.ศ. 2534 การท่องเที่ยว ยังไม่ได้รับความนิยม จนทางสำนักงาน ก อ ง ทู น ก อ ง ทู น สนับสนุนการวิจัยเข้ามาทำโครงการ ทำให้คนมีอาชีพและสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเอาศักยภาพด้านบวกมาเป็นจุดขาย คือ การชิมชา อาหารยูนนาน ชมบ้านดิน และชมทัศนียภาพอันสวยงาม ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้าไปได้ท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและนักท่องเที่ยว</p>	<p>เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากช่วยเหลือของสหกรณ์ที่สูงและสำนักงาน ก อ ง ทู น สนับสนุนการวิจัย โดยนำเอาวัฒนธรรมจีนมาเป็นจุดขาย โดยเฉพาะอาหารยูนนาน ตัวแหล่งท่องเที่ยวจะแยกออกจากที่อยู่ในชุมชน ลักษณะการท่องเที่ยวจะมีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเช่าชุดจีนถ่ายรูป ชิมชา หมู่บ้านเป็นต้น นักท่องเที่ยวมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ</p>
--	---	---	---

		ชาวไทยและ ชาวต่างชาติ การจองที่พัก ต้องจอง ล่วงหน้า หาก ท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาล	ที่พักสามารถ พักในตัวเมือง ปาย ได้ เนื่องจากบ้าน สันติชลห่าง จากอำเภอ เมืองปาย 4.5 กิโลเมตร
--	--	---	--

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1.1 เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.1.2 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน

5.1.3 เพื่อศึกษาการเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยจะแบ่งเป็น 3 หมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) บ้านรุ่งอรุณ พบว่าสาเหตุที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านรุ่งอรุณ ปัญหาทางการเมืองของชาวจีนในเมียนมา เมื่อกองทัพสลายตัว ชาวโกกั้งและไทใหญ่ตามชายแดนเมียนมา จำต้องเดินทางกลับถิ่น เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมนั้นสะดวกกว่าการกลับไปรัฐฉาน จึงตัดสินใจเลือกเดินทางมาประเทศไทย อีกสาเหตุหนึ่งคือ ประเทศไทยไม่มีสงคราม สงบและปลอดภัย จึงตัดสินใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้ และปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานคือ อยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีลำห้วยสุยะ เป็นแหล่งน้ำสำคัญในการดำรงชีวิต

2) บ้านรักไทย กุหล่างจ ผู้นำทัพกองร้อยจากถ้ำง้อบ ได้นำกำลังมากระจายตามชายแดนเพื่อรักษาการณ์ ช่วงแรกอยู่ที่บ้านนาป่าแปก แต่ภายหลังย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณแม่่อใหม่ หรือบ้านรักไทย โดยปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานคือ การเลือกพื้นที่ทำกินที่เหมาะสม เนื่องจากการดำรงชีวิตต้องใช้การเกษตรเป็นหลัก พื้นที่บ้านรักไทยนั้นทำการเกษตรง่ายกว่าที่บ้านนาป่าแปก อีกทั้งยังมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการอุปโภคและบริโภค

3) บ้านสันติชล พบว่าสาเหตุการตั้งถิ่นฐานเกิดจากนายเลาล้อ ล่อจา ซึ่งเป็นชาวจีนยูนนานต้องการให้บุตรชายได้เรียนหนังสือ จึงย้ายที่อยู่จากบ้านฝิลูเข้ามาอาศัยในอำเภอปาย จากนั้นจึงไปสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยในการเลือกพื้นที่คือ กำหนดขอบเขต คือ การดำรงชีวิตจำเป็นต้องพึ่งการเกษตรเป็นหลัก และใช้หลักเฟิงสุ่ยตามฮวงจุ้ยของชาวจีน นั่นคือการดูทิศทางลมและน้ำ หากเฟิงสุ่ยดี ลูกหลานจะเจริญ ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ บ้านสันติชลมี

หลักเฟิงสุ่ยที่ถูกต้อง หลังหมู่บ้านมีเขาสลับซับซ้อน บ่งบอกถึงความแข็งแกร่งและมีลำน้ำของสายเปรียบเสมือนเลือดหล่อเลี้ยงคนในหมู่บ้าน ดังนั้น จึงเลือกตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ วิถีชีวิตของชาวจีน สามารถสรุปผลตามหมู่บ้านชาวจีนได้ ดังนี้

1) บ้านรุ่งอรุณ การดำรงชีวิตในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน อาศัยการทำเกษตรเป็นหลัก ปลูกข้าวและข้าวโพดบริเวณดอยหูกตอง มีการรับจ้างบรรทุกข้าว งาม ส่งให้หมู่บ้านอื่น มีสถานศึกษา เศรษฐกิจในชุมชนดีมาก ก่อนที่ยาเสพติดจะเข้ามา ช่วงที่ยาเสพติดระบาด วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านนั้นยากลำบาก เนื่องจากหมู่บ้านปิด ไม่มีใครกล้าเข้ามา รายได้ลดลง ผู้คนติดพันง่าย เนื่องจากได้เงินง่ายและเร็ว ปัญหาการไม่มีสัญชาติและไม่ได้รับการศึกษา

ในด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมแบบชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่ วัฒนธรรมอาหารเป็นสิ่งโดดเด่นของหมู่บ้าน คือ อาหารยูนนาน โดยเฉพาะชาหมุยูนนาน

ปัจจุบันยาเสพติดถูกปราบปรามลงไปแล้ว ชุมชนกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว มีการจัดการด้านการศึกษาและสาธารณสุขที่ดี เปิดโอกาสให้เข้าถึงและมีส่วนร่วมได้ทุกคน

2) บ้านรักไทย แต่ก่อนดำรงชีวิตด้วยการเกษตรเป็นหลักใน คือทำไร่ ทำนา รับจ้างปลูกชาขายเป็นรายได้หลัก มีเพียงไม่กี่ครอบครัวที่เปิดร้านขายของ มีฐานะดี ใช้ภูมิปัญญาของชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต คือ ภูมิปัญญาด้านอาหาร เช่น การทำผักกาดอง เต้าหู้ยี้ ส่วนการเดินทาง ถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นลูกรัง เดินทางลำบาก มียานพาหนะคือม้า แต่ในปัจจุบันมีการตัดถนนลาดยางเข้าถึงตัวหมู่บ้าน ชาวบ้านมีรถยนต์และรถจักรยานยนต์ขับขี่ ด้านการศึกษามีการเรียนการสอนเข้าถึง โดยสอนภาษาไทยเป็นภาษาหลักช่วงแปดโมงเช้าถึงสี่โมงเย็น และมีการสอนภาษาจีนช่วงห้าโมงเย็นถึงสองทุ่ม ส่วนด้านสาธารณสุขขึ้นทะเบียนกับสถานีอนามัยบ้านรักไทยของกระทรวงสาธารณสุข และใช้ยาแผนปัจจุบันรักษา

ปัจจุบัน การดำรงชีวิตมีการท่องเที่ยวเป็นหลัก เปิดร้านอาหาร เปิดเกสเฮ้าส์ และยังคงมีการปลูกชา นำไปขายกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน

3) บ้านสันติชล แต่ก่อนดำรงชีวิตด้วยการเกษตรเป็นหลัก ทำนา ทำไร่ ปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์และทำสวนลิ้นจี่ ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นพื้นที่ปลูกลิ้นจี่มากที่สุด แต่เศรษฐกิจในพื้นที่ไม่ได้ดีมาก รวมถึงหลังจากนั้นมียาเสพติดเข้ามาทำให้ยากต่อการดำรงชีวิต ภายหลังทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาทำโครงการวิจัยภูมิปัญญาถั่วเหลือง มีการอบรมอาชีพ และค้นพบภูมิปัญญาของชาวจีน โดยเฉพาะการแปรรูปถั่วเหลือง นำไปปรุงอาหาร

ปัจจุบัน รายได้ส่วนหนึ่งมาจากการท่องเที่ยว การเปิดร้านอาหาร การขายของที่ระลึก ขายชาทางด้านวัฒนธรรมและประเพณียังคงลักษณะแบบจีนไว้อยู่ เช่น การใส่ชุดจีนในวันเทศกาลสำคัญด้านภาษาและการศึกษา มีการเรียนการสอนเข้าถึงชุมชน เรียนภาษาไทยเป็นหลักช่วงเช้าถึงเย็น และมีการเรียนการสอนภาษาจีนช่วงหกโมงเย็นถึงสามทุ่ม

จากข้อค้นพบข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ การเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) บ้านรุ่งอรุณ พบว่าได้ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาทำโครงการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมถึงการจัดระเบียบหมู่บ้าน เสริมสร้างอาชีพหลังจากยาเสพติดหมดไป และได้ข้อสรุปว่าการท่องเที่ยวคือควรทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เนื่องจากมีศักยภาพทางวัฒนธรรมและทัศนียภาพ คือวัฒนธรรมด้านชาติพันธุ์ มีทั้งชาวไทยใหญ่ ชาวลาวผู้ดำ และชาวจีนยูนนานอาศัย จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หากทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสามารถเรียนรู้ได้หลากหลาย อีกทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติสามารถสร้างเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ได้ เช่น น้ำตกซู่ซ่า โลงผีแมน

2) บ้านรักไทย การท่องเที่ยวของบ้านรักไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2534 แต่ไม่ได้รับความนิยมนอกจากคนในหมู่บ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือ ไม่มีการช่วยเหลือจากภาครัฐ อีกทั้งการคมนาคมยังไม่เข้าถึง ไม่มีถนนลาดยาง หลังจากปราบปรามยาเสพติด ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้ามาทำโครงการวิจัยช่วยเหลือด้านอาชีพและการท่องเที่ยว จัดเวทีการอบรมด้านอาชีพและการนำเที่ยว มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย พบว่ามีศักยภาพด้านบวกทางด้านวัฒนธรรมและทัศนียภาพที่สวยงาม จุดเด่นคือ วิวอ่างเก็บน้ำกลางหมู่บ้านล้อมรอบด้วยหุบเขา ส่วนวัฒนธรรมอาหารคือ อาหารจีนยูนนาน ปัจจุบัน บ้านรักไทยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวมีที่พักรองรับ จากการเปิดเป็นโฮมสเตย์ของคนในหมู่บ้าน มีการนำบ้านดิน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนยูนนานมาสร้างเป็นที่พัก จากทัศนียภาพที่สวยงาม ทำให้เกิดกระแสในโซเชียล มีเดีย ผู้คนจึงนิยมมาท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลปีใหม่

3) บ้านสันติชล ได้รับการช่วยเหลือจากสหกรณ์ที่สูงและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ช่วยเหลือพื้นที่ยาเสพติด โดยการนำเอาศักยภาพด้านบวกมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว คือจุดขายทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมอาหาร อาหารยูนนานเป็นอาหารที่ขึ้นชื่อ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวบ้านสันติชลจะมีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น ชิมชาชมรอบหมู่บ้าน การเล่นโล้ชิงช้า เช่าชุดจีนถ่ายรูป และสามารถจองรถเพื่อขึ้นได้ชมหมอกหุบ

ไหลตอนเข้าบริเวณจุดชมวิวยอดดอยได้ ปัจจุบันเป็นที่นิยมมากทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่วนที่พักสามารถพักในตัวเมืองปายได้

5.2 การอภิปรายผล

จากการวิจัยและวิเคราะห์เรื่องการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลจากการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพจะเลือกพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ อยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อใช้เป็นแหล่งอุปโภคและบริโภคและมีดินที่สามารถเพาะปลูกได้ รวมถึงวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน ที่ช่วงแรกทำการเกษตรเป็นหลัก แต่ปัจจุบันเน้นการท่องเที่ยว เป็นการหารายได้หลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา ชโลธร (2555) ที่ว่าการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนบริเวณตลาดเก้าห้องอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แหล่งน้ำ และมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรและอยู่อาศัย เนื่องจากต้องทำการค้าขาย คำนึงถึงการทำมาหากิน แต่ในส่วนของวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับตลาดเก้าห้องนั้น มีข้อแตกต่างระหว่างพื้นที่การศึกษา และรูปแบบการท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวจีนในตลาดเก้าห้องดำรงชีวิตด้วยการคมนาคมทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเพียงแหล่งน้ำเล็ก ๆ

ในส่วนของการเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวจีน เกิดขึ้นเพื่อสร้างรายได้และยกระดับอาชีพให้กับชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้กลายเป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน แต่ละชุมชนนำเอาจุดเด่นทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย คือวัฒนธรรมด้านอาหาร วิถีชีวิต และภูมิปัญญาจีน เผยแพร่ผ่านการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รองศาสตราจารย์ ดร. มาฆะ ชิตตะสังคะ และคณะ (2559) ศักยภาพของชุมชนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ไม่คืนหายตามยุคสมัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

อาจศึกษาการกลายเป็นเมืองของพื้นที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การคมนาคม อินเทอร์เน็ต หรืออาหารจานด่วน ว่าเข้าไปผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างไร และความพึงพอใจของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

หนังสือ เอกสารตีพิมพ์และวิทยานิพนธ์

- กองบรรณาธิการ “นายรอบรู้” .2553. **แม่ฮ่องสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด
- กฤษณา ชโลธร. 2555. **รูปแบบการตั้งถิ่นฐานชาวจีนในตลาดเก่าห้อง**. ปริญญาโท, สาขา เอเชียศึกษา, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฬาลักษณ์. 1994. **ชนชาติไต สถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในสิบสองพันนา**. แปลโดย งามพรรณ เวชชาชีวะ. กรุงเทพฯ : สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. 2520. **ทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธนกร แสงสินธุ์. 2552. **เหมยไหย่เวี้ยนป่วนเปี่ยนยูนนาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บิ๊ก คาเฟ่
- นรินทร์ สังข์รักษา. 2556. **การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นำพวัลย์ กิจรักษ์สกุล. 2528. **ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ประชิด สกุนะพัฒน์. วิมล วิโรจน์พันธุ์ และอุดม เขยกิจวงศ์. 2548. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ : แสงดาว
- ผลิตะวัน. 2550. **ปาย ปลายพู่กันจากปลายฟ้า**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สายธาร
- พลพยุหะ ไชยรส. 2555. **การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณที่มีคูน้ำคันดินบริเวณห้วยฝ้าย – ห้วยลำโรง จังหวัดบุรีรัมย์**. เอกสารการศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพโรจน์. 2544. **เยือนแคว้นไตในสิบสองปันนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย
- ยศ สันตสมบัติ. 2543. **หลักช้าง : การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- ยอด เนตรสุวรรณ. 2552. **รักจังปางอู่**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด

รองศาสตราจารย์สุมิตร ปิติพัฒน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2546. รายงาน
วิจัยเรื่อง คนไตในซือเหมา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ประวัติศาสตร์
การเมือง สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สถาบันคดีไทยศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อมูลจากเว็บไซต์

Baidu 百度 . (2018). 回族 . สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงได้จาก
www.baik.baidu.com/item

MGR Online. (2559). "ถั่วเน่า" ของดีเมืองเหนือ. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<https://mgronline.com/travel/detail/9590000055684>

MGR Online. (2556). โลชิงฮาน “ราชาเฮโรอินพม่า” เสียชีวิตแล้ว. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2562.
เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/indochina/detail/9560000083383>

NOW 26. (2559). 3 เดือนกับนโยบายปราบยาเสพติดสมัยรัฐบาล"ทักษิณ". สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม
2562. เข้าถึงได้จาก <http://www.now26.tv/view/88355>

SpokeDark.TV. (2560). ของเด็ดแดนมังกร! ‘เนื้อน้ำค้าง’ เมนูถนอมอาหารสุดแปลกที่ว่ากันว่า
“ยิ่งตากให้สูง ยิ่งอร่อย”. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<https://www.spokedark.tv/posts/wierd-food-china/>

Travel MThai. (2558). ม่อนหยุนไหล จุดชมทะเลหมอกสุดประทับใจ ที่แม่ฮ่องสอน. สืบค้นเมื่อ
10 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<https://travel.mthai.com/region/north/106692.html>

Young Matter. (2561). ประวัติศาสตร์จากถ้ำ : ไชยปริศนาหน้าตามนุษย์ยุคก่อน และโลงไม้
เก่าแก่ที่แม่ฮ่องสอน. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<https://thematter.co/byte/the-spirit-cave-northern-thailand/45722>

南京政协. (2561). 从中共“五一”口号到新中国的诞生. เข้าถึงเมื่อ
6 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
http://www.njzx.gov.cn/wstd_2016/201808/t20180828_5703408.html

กรมการท่องเที่ยว. (2559). **แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก www.tourism.go.th/assets/portals/2/news/914/1.PDF

กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๙๙(บ้านแม่สุยะ)**. เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2562. เข้าถึงได้จาก http://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view.php?School_ID=1058420131&Area_CODE=5801

กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนบ้านใหม่สหสัมพันธ์**. เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2562. https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view.php?School_ID=1058420038&Area_CODE=5801

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). **หมู่บ้านศูนย์วัฒนธรรมจันทบูร (บ้านสันติชล)**. เข้าถึงเมื่อ 15 เมษายน 2562. <https://thai.tourismthailand.org>

คมชัดลึก. (2558). **'โกกั้ง'บทเรียนของพม่าถึงไทย**. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/news/politic/201824>

โครงการวิจัยการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการศึกษาและกลุ่มชาติพันธุ์. 2560. **กลุ่มชาติพันธุ์จันทบูร**. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก www.langrevival.mahidol.ac.th/Research/website/cu.html

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2012. **วิวัฒนาการในการตั้งถิ่นฐาน**. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2561. เข้าถึงได้จาก www.kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=17&chap=6&page=17-6-l1.htm

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2012. **ลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน**. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก www.kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=17&chap=6&page=17-6-l2.htm

จตุพร วิศิษฏ์โชติอังกูร. (2548.) **รุ่งอรุณ...บ้านรักไทย ทางไกลของชุมชนสีขาว**. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/146200>

ฐานข้อมูลงานวิจัย กลุ่มงานท้องถิ่นและภูมิภาคศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

2558. งานวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ศึกษากรณีจังหวัด
แม่ฮ่องสอน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก
www.sri.cmu.ac.th/~srilocal/research_a/DATA/39_A.html

เต็มศิริ จงพูนผล. 2016. ความเสี่ยงของเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงในแต่ละภาค
ส่วนการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก

<http://project->

wre.eng.chula.ac.th/watercu_eng/sites/default/files/publication/VA_0716/08_

ไทยพีบีเอส. (2561). โฉมหน้า”บรรพบุรุษคนไทยยุคน้ำแข็งตอนปลาย อายุ 13,000 ปีครั้งแรก.

สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<https://news.thaipbs.or.th/content/269779>

ธนา ใช้บางยาง, นันทิยา อ่อนสอด และคนอื่นๆ. 2012. การตั้งถิ่นฐาน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน
2561. เข้าถึงได้จาก

http://home.npru.ac.th/phatthaya/subjects/aj32/2541102_SettleSTD_PPT.pdf

ปิยวุฒิ ไสสุยะ, สุเมธ แซ่หยาง, อาฉิ่ง แซ่จ่าง. (2550). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ
วัฒนธรรมบ้านรุ่งอรุณ. สืบค้นจาก

http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG47N0039

พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงษ์ และนิธิยา รัตนานพนธ์. 2547. ผักกาดดอง. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2562.
เข้าถึงได้จาก <http://www.foodnetworksolution.com>

พิสมัย หล่ออริยวัฒน์ และคณะ. (2552). แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการผลผลิตจาก
ถั่วเหลืองด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านสันติชล อำเภอป่าตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2.

สืบค้นจาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG50N0029

ภูมิอินทร์ สิงห์ขวาลา. (2553). “โครงการฆ่าเพื่อชาติ”: ประวัติศาสตร์ทำที่ต่อยาเสพติดของรัฐ
ไทยจนถึงยุคแห่งการสร้างทรัพยากรมนุษย์และการฆ่ามนุษย์ที่ไม่เป็นทรัพยากร. สืบค้น
เมื่อ 6 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก

<http://digi.library.tu.ac.th/thesis/po/1300/06chapter5.pdf>

มาฆะ ขิตตะสังคะ และคณะ. (2559). การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่
และแม่ฮ่องสอน. สืบค้นจาก <http://icmr.crru.ac.th>

- มติชนออนไลน์. 2560. **เตรียมขอขึ้นทะเบียน ‘ถ้ำผีแมน’ เป็นโบราณสถาน พบโลงไม้-อุปกรณ์ทอผ้าอายุนับพันปี (ภาพชุด)**. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/region/news_570133
- มูลนิธิโครงการหลวง. 2555. **จิ่นยูนนาน หรือ จิ่นฮ่อ**. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.royalprojectthailand.com/haw>
- รัตนา ก่อเกียรติศิริกุล. 2537. **ภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography)**. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/Tourism.pdf
- โรม บุนนาค. 2559. **กองพล ๙๓ ก็กมินตั้ง ตกค้างจนรากงอกในไทย สละชีพเพื่อสัญญาชาติ!!!**. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9590000003890>
- ศิริโรจน์. 2554. **วิถีชีวิต: จากติดลบ..สู่แหล่งเที่ยวฮิต"วิถีแห่งบ้านสันติชล"พลิกชีวิตด้วยทุนวัฒนธรรม**. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.trf.or.th/community-locality-society-news/2669-2011-02-08-13-49-39>
- สถานกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง. 2559. **ข้อมูลพื้นฐานของมณฑลยูนนาน และเขตอาณา**. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaiembassy.org/kunming/th/thai-people>
- สถิติทางการของประเทศไทย. 2014. **ประเภทการท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/Tourism.pdf
- สมศักดิ์ คงแดง และคณะ. (2548). **การเสริมศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชนบ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. สืบค้นจาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG47N0038
- สยามรัฐ. (2561). **เมืองปายจัดกำลังดูแลนักท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2562. เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.th/n/58913>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2562). **โครงการวิจัยในตำนาน – เส้นทางสู่ชุมชนสีขาว**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.vijaitongtin.com>
- สำนักงานแรงงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2009. **ลักษณะภูมิประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://maehongson.mol.go.th/node/55>

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครคุนหมิง. 2554. **มณฑลยูนนาน (YUNNAN).**

สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก

http://www.ditp.go.th/contents_attach/66512/55000291.doc

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน. (2651). **เครือข่าย อสม./ชุมชนบ้านชานเมือง/รพ.**

สต.กุงไม้สัก. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Muang.ms.Districthealth.Office>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวคัทริน จันทระเกษม
ที่อยู่	34/8 หมู่ 12 ตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 12140
หมายเลขโทรศัพท์	094-5538907
ประวัติการศึกษา	2555 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจาก โรงเรียนสารสาสน์วิเทศบางบัวทอง 2558 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจาก โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี 2562 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบโอนลิขสิทธิ์สารนิพนธ์

ข้าพเจ้า	นางสาวคัทริน จันทระเกษม
นักศึกษาชั้นปีที่4	วิชาเอกเอเชียศึกษา ภาษาจีน
ชื่อสารนิพนธ์	การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.ยงยุทธ วิถีไตรรงค์
ที่อยู่ติดต่อได้ภายหลังสำเร็จการศึกษา	34/8 หมู่ 12 ตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 12140
หมายเลขโทรศัพท์	094-5538907

ลิขสิทธิ์ของสารนิพนธ์นี้ฉันเป็นผลมาจากการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต ข้าพเจ้ายินดีโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นของคณะอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีกำหนดตลอดอายุการคุ้มครองสิทธิ์

ลงนามผู้โอน.....

(นางสาวคัทริน จันทระเกษม)

ลงนามผู้รับโอน.....

(.....)

21 เมษายน 2562